

ONLOSMAKELIJK VERBONDEN

De ervaringen en
behoeften van
uithuisgeplaatste
jongeren ten aanzien van
de relationeel-ethische
verbondenheid met hun
biologische ouders in
kaart gebracht.

MASTER CONTEXTUELE BENADERING
I.I. ZEGERS-VAN WIJNEN
COHORT 2020-2022
STUDENTNUMMER 201356
BEGELEIDER: DR. D. VAN DE KOOT-DEES
JUNI, 2022

”Jongeren die uithuisgeplaatst zijn zeggen vaak geen contact te willen met hun ouders. Dit klopt niet; alle jongeren willen goed contact met hun ouders. Als het maar veilig is”
(Citaat jongere).

ABSTRACT

Research shows that parental involvement in residential care leads to positive results. Little research has been done into the experiences and needs of adolescents aged 16 and older who grow up in family homes. Young people who have left youth care indicate that they miss support figures including their biological parents. This study answers the following question: What are the experiences and needs of adolescents aged 16 to 21, who are in transition from family homes to independent living, regarding the relational-ethical bond with their biological parents? Because the research focuses on experiences and needs, the choice has been made to use qualitative research. Both the literature and the eight interviews conducted show that the transition from family homes to independent living proves to be an intensive task. The injustice and the outplacement led to an imbalance between the youngsters and the birth parents. Because the trust of these young people is repeatedly damaged, they learn to protect themselves by pushing away their emotions. Asking for help therefore proves difficult for them and they prefer to keep control themselves. These findings are confirmed by the biological parents. In this transitional phase, the adolescent can use support in analysing the relationship and conducting a sincere dialogue with birth parents based on the desire for connection. In conclusion it can be said that young people remain loyal to their parents and continue to long for involved and safe contact. They are inextricably linked.

Kernwoorden: Uithuisplaatsing, gezinshuizen, ouderbetrokkenheid, wensen en behoeften jongeren, relationele ethiek.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	2
1. INLEIDING	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Probleemstelling.....	6
1.3 Vraagstelling	6
1.4 Deelvragen.....	6
1.5 Doelstelling.....	6
2. UITHUISGEPLAATSTE JONGEREN 16+.....	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Uithuisgeplaatst en dan?	7
2.3 Ouders wel of niet betrekken?.....	8
2.4 Ouderbetrokkenheid in retroperspectief.....	9
2.5 Conclusie.....	10
3. DE RELATIONEEL-ETHISCHE VERBONDENHEID BINNEN DE CONTEXTUELE BENADERING	11
3.1 Inleiding	11
3.2 De relationele ethiek.....	11
3.3 Existentiële loyaliteit.....	11
3.4 De balans van geven en ontvangen.....	12
3.5 Vertrouwen	12
3.6 Parentificatie	13
3.7 Conclusie.....	13
4. ONDERZOEKSMETHODEN	15
4.1 Inleiding	15
4.2 Onderzoeksmethoden	15
4.3 Dataverzameling	16
4.4 Respondenten	16
4.5 Verloop van onderzoek	18
4.6 Data-analyse	18
4.7 Validiteit.....	19

4.8 Betrouwbaarheid	20
4.9 Omgang met vertrouwelijke gegevens.....	20
5. DE RESULTATEN	21
5.1 Inleiding	21
5.2 De kwaliteit van het contact tussen jongeren en hun ouders	21
5.2.1 De sfeer in het gezin van herkomst.....	21
5.2.2 De uithuisplaatsing.....	22
5.2.3 Het gezinshuis.....	23
5.3 Gevolgen van de uithuisplaatsing voor vandaag.....	24
5.3.1 Loyaliteitsuitspraken	24
5.3.2 Schuldgevoelens	25
5.3.3 Zorgen voor de ander.....	25
5.3.4 Erkenning	26
5.3.5 Geschonden vertrouwen.....	27
5.3.6 Grenzen en zelfbescherming.....	28
5.4 Behoeften ten aanzien van de toekomst.....	29
5.4.1 Eigen regie en eigen plek.....	29
5.4.2 Contact met ouders.....	30
5.4.3 Hulp bij opbouwen contact.....	31
6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE.....	32
6.1 De conclusie.....	32
6.2 Discussie	35
6.3 Beperkingen en aanbevelingen.....	36
LITERATUURLIJST.....	38
BIJLAGE 1 Interviewleidraad jongeren.....	42
BIJLAGE 2 Informed consent.....	44
BIJLAGE 3 Kernlabelschema	45

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Onderzoek toont aan dat ouderbetrokkenheid binnen de residentiële hulpverlening leidt tot positieve resultaten. Jeugdigen die tijdens hun verblijf binnen de residentiële jeugdzorg meer bezoek krijgen van hun ouders behalen vaker hun hulpverleningsdoelen en beëindigen de hulpverlening vaker met succes (Sunseri, 2001). Uit onderzoek in de pleegzorg komt naar voren dat betrokkenheid van ouders¹ jongeren helpt zich te verhouden tot het verleden en dat dit leidt tot verbetering van het contact tussen de jongere en zijn of haar ouders (Boyle, 2017).

Uithuisgeplaatste jongeren zijn kwetsbaar en krijgen te maken met een zekere mate van instabiliteit. Ze moeten plotseling leren omgaan met verlies en zich daarnaast opnieuw aanpassen aan hun omgeving en mensen in hun leven. Dit heeft een grote negatieve invloed op de emotionele ontwikkeling en vaardigheden van deze jongeren (Munro & Stein, 2008). Tegelijkertijd hebben ze te maken met biologische veranderingen die maken dat jongeren meer afstand nemen van hun ouder en meer nabijheid zoeken van leeftijdsgenoten (Laursen & Collins, 2009).

Nagy spreekt in zijn boeken over existentiële loyaliteit tussen ouders en kinderen. Deze loyaliteit is niet ontstaan door verdienste maar door het verkrijgen van het leven. Dat maakt de band onverbreekbaar (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1994). Het is een ethisch concept en geen voorkeur op basis van gevoel. Ondanks een verstoorde relatie blijft het ethische appel om loyaal te zijn aan ouders bestaan. Ondanks dit gemiste recht blijft het kind toch trouw (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1994). Dit wordt ook wel existentiële verbondenheid genoemd (Van der Meiden, 2020). Huidig onderzoek kijkt naar de existentiële verbondenheid tussen ouders en kind. Dit wordt aangeduid als ‘relationeel-etnische verbondenheid’

Volgens Dinisman (2014) is het van belang dat de versterking van de emotionele steun (door ouders of belangrijke anderen), vóór en tijdens de transitie van de zorg naar volwassenheid, wordt opgenomen in het hulpverleningsplan. Uit internationaal onderzoek blijkt dat deze transitie naar volwassenheid vaak niet goed verloopt en ook in Nederland sluit de begeleiding vaak onvoldoende aan op de ervaringen behoeften van de jongeren zelf (Kuiper et al., 2016). Daarom is het van belang dat er goed geluisterd wordt naar de behoeften en wensen van jongeren ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders ten tijde van deze transitie naar volwassenheid.

In deze thesis wordt ingezoomd op het verblijf in gezinshuizen en zijn bij het schrijven van de thesis ook bronnen over pleegzorg en de residentiële jeugdzorg geraadpleegd.

¹ Wanneer in het vervolg de term ouders wordt gebruikt, worden de biologische ouders bedoelt.

1.2 Probleemstelling

Uit onderzoek blijkt dat het betrekken van ouders van groot belang is voor de ontwikkeling van jongeren die opgroeien binnen de residentiële jeugdzorg. Uit onderzoek blijkt ook dat jongeren behoefte hebben aan hun ouders als hulpbron tijdens en na het vertrek uit jeugdzorg. Het is belangrijk om als professional aandacht te hebben voor deze relatie en deze te stimuleren tijdens het verblijf. Maar dit kan niet zonder inzicht te krijgen in de ervaringen en behoeften van deze jongeren zelf.

1.3 Vraagstelling

Wat zijn de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders?

1.4 Deelvragen

1. Wat is er vanuit de literatuur bekend over uithuisgeplaatste jongeren van 16 tot 21 jaar, die opgroeien binnen de gezinshuizen, ten aanzien van de betrokkenheid van ouders, ten tijde van het verblijf en de periode daarna?
2. Hoe wordt in de contextuele benadering de relationeel-ethische verbondenheid beschouwd tussen ouders en hun uithuisgeplaatste kinderen?
3. Wat zijn de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van het contact met hun ouders?
4. Wat nemen ouders waar in het contact met hun uithuisgeplaatste kinderen die opgroeien binnen de gezinshuizen?

1.5 Doelstelling

Dit onderzoek zal inzicht geven in de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar die opgroeien in gezinshuizen en op de drempel staan van de transitie naar zelfstandig wonen. Deze inzichten zullen de professionele opvoeder helpen bij het aansluiten en het stimuleren, begeleiden en ondersteunen van de relationeel-ethische verbondenheid tussen ouder en jongere in de periode dat de jongere in het gezinshuis woont.

2. UITHUISGEPLAATSTE JONGEREN 16+

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Wat is er vanuit de literatuur bekend over uithuisgeplaatste jongeren van 16 tot 21 jaar, die opgroeien binnen de gezinshuizen, ten aanzien van de betrokkenheid van ouders, ten tijde van het verblijf en de periode daarna? De volgende centrale begrippen zullen worden uitgewerkt: 'uithuisgeplaatste jongeren', 'gezinshuis' en 'ouderbetrokkenheid'.

2.2 Uithuisgeplaatst en dan?

Elk jaar worden ongeveer 45.000 jeugdigen uithuisgeplaatst (CBS, 2019). De positieve ontwikkeling van het kind wordt soms aangetast door ontwikkelingsbedreigende kindkenmerken, ongunstige familieomstandigheden of interacties tussen beide gebieden. Wanneer deze risicovolle omstandigheden niet effectief kunnen worden aangepakt door passende ambulante ondersteuning, wordt 24-uursuithuisplaatsing van het kind meestal beschouwd als een zinvolle strategie voor het verhelpen van de ontwikkelingsrisico's (Huefner et al., 2010). Jeugdigen die uit huis worden geplaatst, worden voor een kortere of langere periode opgevangen in een andere omgeving dan hun eigen gezin (Harder et al., 2020). Volgens het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zou de hulp aan uithuisgeplaatste jeugdigen zoveel mogelijk kleinschalig en gezinsgericht moeten zijn. Daarnaast gaat de voorkeur uit naar plaatsing binnen het eigen netwerk als dit mogelijk is (Ministerie van VWS & Ministerie van J&V; 2018; Bruning & Van der Zon, 2013). Daarom worden jeugdigen die niet meer thuis kunnen wonen zoveel mogelijk in een (netwerk)pleeggezin of gezinshuis geplaatst. De vaste opvoeders binnen pleeggezinnen en gezinshuizen zorgen voor continuïteit in de zorg voor jeugdigen en dit blijkt werkzamer te zijn voor de jeugdigen dan de wisselende diensten op leefgroepen (De Baat et al., 2013).

Een gezinshuis is in de *Kwaliteitscriteria Gezinshuizen* gedefinieerd als “een kleinschalige vorm van jeugdhulp – georganiseerd vanuit een natuurlijk gezinssysteem – waar gezinshuisouders volgens het 24x7-principe opvoeding, ondersteuning en zorg bieden aan bij hen in huis geplaatste kinderen en jongeren die tijdelijk of langdurig zijn aangewezen op intensieve en professionele hulpverlening als gevolg van beschadigende ervaringen en/of complexe problematiek” (Hogeschool Leiden & Nederlands Jeugdinstituut, 2019, p. 10).

Onderzoek laat zien dat geestelijke gezondheidsproblemen bij jeugdigen in de residentiële jeugdzorg vaker voorkomen dan bij jeugdigen die opgroeien bij hun ouders (Fernández-Daza et al., 2012). De uithuisplaatsing maakt dat jeugdigen worden gedwongen zich aan te passen aan een nieuwe omgeving, nieuwe regels en verwachtingen. Deze instabiliteit heeft een negatief effect op het opbouwen van zinvolle relaties, het welzijn en de vorming van hun

identiteit (Geenen & Powers, 2007). Daarnaast zorgen biologische veranderingen in de puberteit ervoor dat deze jongeren meer afstand nemen van hun ouders en meer de nabijheid van leeftijdsgenoten opzoeken (Laursen & Collins, 2009). In deze fase willen jongeren zich onafhankelijk voelen en hulp vragen vermijden (Rogers, 2011).

Onderzoek van Hung en Appleton (2016) laat zien dat bij een aanzienlijk grote groep jongeren, die ernstig beschadigd zijn tijdens hun jeugd, sprake is van een rijke interne dialoog (overlevingsgerichte reflexiviteit). Deze rijke interne dialoog is ontstaan door een focus op sterke zelfredzaamheid en dagelijks overleven, en werd door de jongeren ervaren als zelfredzaamheidsgerichte veiligheid. De overlevingsgerichte reflexiviteit bemoeilijkt het proces van verbinden en hulpvragen (Hung & Appleton, 2016).

Bovenstaande geeft de complexiteit weer van de fase waarin de jongeren zich bevinden. Daarnaast wordt bevestigd hoe belangrijk het is als gezinshuisouders om tijd te investeren in het stimuleren, ondersteunen en begeleiden van het contact tussen de jongere en zijn of haar ouders (Stein, 2012).

2.3 Ouders wel of niet betrekken?

Jeugdigen die uit huis zijn geplaatst, hebben vaak te maken gehad met vroegkinderlijk trauma (lichamelijke of psychische mishandeling, misbruik, getuige zijn van geweld, verwaarlozing). Dit opgedane trauma kan leiden tot een onveilige hechting en posttraumatische stressklachten. Het trauma kan de kwaliteit van de hechtingsrelaties (na de traumatische gebeurtenissen) aantasten, omdat het kind heeft ervaren dat de volwassenen niet in staat zijn geweest hem voldoende te beschermen. Als traumatisering plaatsvindt tussenouders en kind dan heeft dit gevolgen voor deze relatie vanwege de loyaliteit, schuld- en onmachtgevoelens (Struik, 2009). Pleegouders geven aan dat kinderen vaak een terugval laten zien na contact met ouders (Mouissie, 2006). Dit zou mogelijk kunnen pleiten voor het (gedeeltelijk) op afstand houden van de ouders om te kunnen werken aan herstel.

Toch tonen Huefner et al. (2015) in hun onderzoek aan dat het betrekken van ouders een positief effect heeft op het gedrag van de jeugdigen tijdens het verblijf, het succes van de behandeling en de leefsituatie van de jeugdige, zes maanden na vertrek. Bij ouderbetrokkenheid wordt gedacht aan face-to-face-contact, telefonisch contact en contact via WhatsApp tussen de jeugdige en de ouder (Huefner et al., 2015).

Uit ander onderzoek blijkt dat het stimuleren van contact met belangrijke anderen (broers en zussen, ouders, familieleden, verzorgers en leeftijdsgenoten) belangrijk is voor jeugdigen in de residentiële jeugdzorg, aangezien deze sociale interacties fungeren als beschermende factoren voor de geestelijke gezondheid van het kind (Campos et al., 2019). Ze geven op het gebied van sociale en familiale relaties aan vooral behoefte te hebben aan verbeteringen in de relatie met opvoeders in termen van de kwaliteit van de relatie, de geboden steun, empathie, zorgzaamheid en vertrouwen (Calheiros et al., 2014).

Stein (2012) geeft in zijn onderzoek aan dat het van belang is dat jongeren die in de transitie van zorg naar zelfstandig wonen zitten, gestimuleerd en gesteund worden in het contact met familie. Daarnaast moeten ze geholpen worden in het begrijpen van negatieve familieverhoudingen, zodat ze zich daarna zonder psychologische belemmeringen door kunnen ontwikkelen. Hij laat in zijn onderzoek zien dat de veerkracht van deze jongeren gestimuleerd kan worden door samen met de jongere te kijken naar diens relatie met zijn ouders (en familie) en deze te beoordelen. Vervolgens is het van belang dit contact te stimuleren en eventuele negatieve kenmerken van deze relaties te verbeteren. Tenslotte is het goed om te kijken hoe al deze relaties kunnen bijdragen aan een succesvolle overgang van de jongere naar volwassenheid en te onderzoeken hoe deze relaties kunnen helpen bij het integreren op een nieuwe plek.

De afgelopen jaren is door de Christelijke Hogeschool in Ede een grootschalig praktijkgericht onderzoek uitgevoerd naar de relatie tussen gezinshuisouders en ouders van jeugdigen die niet meer thuis kunnen wonen ('Jouw gezin, mijn zorg?'). Hier is de 'relationele route' uit voortgekomen: Een nieuwe, methodische aanpak waarbij vanaf het moment dat een jongere moet worden uithuisgeplaatst, de samenwerking tussen de opvoeders en de ouders van jongeren begeleid wordt (Noordegraaf et al., 2020). Jongeren zijn in dit onderzoek meegenomen om mede te bepalen wat wel en niet werkt in de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders, maar zij hebben zelf geen plek gekregen in de 'relationele route' als het gaat om hun wensen en behoeften ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders.

2.4 Ouderbetrokkenheid in retroperspectief

Jongeren zijn genooddaakt om versneld de route naar volwassenheid te nemen op verschillende levensdomeinen. Dit zorgt voor een groter risico op armoede en sociale uitsluiting (Stroobants & De Mol, 2012). Jeugdigen die de zorg verlaten, moeten aan de ene kant leren omgaan met de scheiding van hun oude omgeving en aan de andere kant met de nieuwe omgeving waaraan zij zich moeten aanpassen. Tegelijkertijd hebben sommigen van hen te kampen met bijkomende moeilijkheden, waaronder economische schaarste, instabiele relaties met hun ouders en sociaal isolement. Van Audenhove (2016) noemt in zijn onderzoek de 'strugglers': "Jongeren die na het verlaten van de residentiële jeugdzorg grote barrières ervaren zoals psychische problemen, gebrek aan netwerk en een laag zelfbeeld." Onderzoek laat zien dat er behoefte is aan oplossingen om de overgang naar zelfstandigheid voor de jongvolwassenen te verzachten en hen te helpen zich geleidelijk aan het zelfstandig leven aan te passen (Sulimani-Aidan, 2014).

Refaeli (2020) laat in zijn onderzoek zien dat jongeren die de residentiële jeugdzorg hebben verlaten, behoefte hebben aan stabiele personen die ondersteuning kunnen bieden. Er wordt daarom een aanbeveling gedaan om meer tijd te steken in de relatie tussen ouders en jongeren in de periode dat ze nog binnen de residentiële jeugdzorg verblijven. De bevindingen in het onderzoek van Refaeli (2019) benadrukken het belang van ouders als potentiële bron van

steun. De ouderbetrokkenheid verbetert de levenstevredenheid voor zowel jongeren als de ouders. Het cruciale punt voor de levenstevredenheid na de zorg is niet of er wel of geen contact is met ouders, maar of de relatie met ouders gezondheid bevorderend is voor de jongeren. De jongeren moeten hierin niet gezien worden als slachtoffers, maar als actieve deelnemers aan het vaststellen en vasthouden aan de doelen voor hun toekomst (Sulimani-Aidan et al., 2013).

Naert (2017) laat in zijn onderzoek zien dat binnen de hulpverlening te weinig aandacht bestaat voor relaties met anderen. Ze worden als het ware gezien als faciliterend voor de ‘echte’ hulpverlening, terwijl deze relaties voor jongeren van groot belang zijn in hun ontwikkeling. Naert pleit voor contextgericht werken en reële waardering voor wat de context meebrengt binnen de hulpverlening.

2.5 Conclusie

Jeugdigen die uithuisgeplaatst worden, zijn kwetsbaarder dan jeugdigen die bij hun ouders opgroeien. Velen van hen leven met trauma's en dat brengt risico's met zich mee voor de toekomst. Uit onderzoek blijkt dat het betrekken van ouders en familie als beschermende factor kan fungeren voor de geestelijke gezondheid van de jeugdige. Ook heeft ouderbetrokkenheid een positief effect op de ontwikkeling tijdens het verblijf in residentiële jeugdzorg en als de jeugdige de zorg verlaten heeft.

Daarom is het van belang om als professioneel opvoeder, tijdens het verblijf binnen de jeugdzorg, actief te investeren in de verbondenheid tussen ouders en kind door met de jongere te kijken naar de relatie met zijn of haar ouders, deze samen te beoordelen, het contact te stimuleren en toe te werken naar herstel binnen de context. Dit sluit aan bij het gedachtengoed van Nagy dat verder wordt behandeld in hoofdstuk 3.

3. DE RELATIONEEL-ETHISCHE VERBONDENHEID BINNEN DE CONTEXTUELE BENADERING

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag 2: Hoe wordt in de contextuele benadering de relationeel-ethische verbondenheid beschouwd tussen ouders en uithuisgeplaatste kinderen? De volgende centrale begrippen worden uitgewerkt: ‘relationele ethiek’, ‘existentiële loyaliteit’, ‘de balans van geven en ontvangen’, ‘vertrouwen’ en ‘parentificatie’. De keuze voor deze begrippen is ontstaan vanuit de wisselwerking tussen theorie en de empirie (iteratief proces). Het gaat daarbij om ‘een voortdurend pendelen tussen waarnemen, verzamelen en reflecteren’ (Baarda, 2018, p.242).

De uithuisplaatsing van kinderen heeft effect op de relationeel-ethische verbondenheid tussen biologische ouder en kind. Dit hoofdstuk gaat in op de balans tussen geven en ontvangen en hoe deze wordt beïnvloed door de uithuisplaatsing. Hoe verhoudt zich dit tot loyaliteit richting de ouders? Wat doet een uithuisplaatsing met het basisvertrouwen van kinderen? En wat is het effect op het kind als er sprake is van parentificatie?

3.2 De relationele ethiek

De contextuele benadering kijkt de relaties tussen mensen vanuit de relationele ethiek, waarbij het gaat over de onderlinge afhankelijkheid tussen mensen en de aangeboren geneigdheid zorg te dragen voor anderen (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994, p.98). De onderlinge afhankelijkheid en het aangeboren besef van rechtvaardigheid, wederzijdse zorg en verantwoordelijkheid vormen het axioma ofwel uitgangspunt van de contextuele theorie en therapie (Van der Meiden, 2020). Ethiek verwijst hier naar een eerlijke balans van geven en ontvangen die relaties in stand houdt (Van Heusden & Van den Eerenbeemt, 1987). Het gaat daarbij om de verantwoordelijkheid die de mens draagt voor zijn handelen en de consequenties voor de toekomstige generaties (Van der Meiden, 2020).

3.3 Existentiële loyaliteit

Bij een kind dat gescheiden wordt van ouders door een uithuisplaatsing, is er sprake van existentiële loyaliteit (verticale loyaliteit). Dat betekent dat, ondanks het feit dat het kind niet meer bij de ouders woont, er toch een speciale band met hen blijft bestaan. Nagy beschrijft loyaliteit als “preferentiële trouw aan mensen met wie men een relatie heeft en die op voorrang gerechtigde aanspraak hebben bij het aangaan van een ‘band’ (Nagy & Krasner, 1994, p. 477). Met andere woorden: mensen zijn trouw aan anderen die iets voor hen betekenen. Er is sprake van existentiële loyaliteit omdat het kind het leven heeft gekregen van

zijn ouders. Ook al zijn ouders niet in staat om voor hun kind te zorgen, doordat het kind zijn leven en overleven te danken heeft aan zijn ouders, is het kind loyaliteit verschuldigd. Geen enkel kind zal dan ook zijn ouders afvallen, ongeacht het onrecht dat hun is aangedaan, want daarmee komt hun bestaansrecht in het geding. De vraag is of Nagy niet voorbijgaat aan de mogelijkheid dat mensen kunnen ingaan tegen de loyaliteitsverplichtingen wanneer deze hun persoonlijke ontwikkeling of vrijheid belemmeren (Dillen, 2004).

Nagy geeft aan dat het bij adoptie van belang is dat kinderen de reden van het ‘weggedaan zijn’ kennen en begrijpen om zo de situatie een plek te geven en ouders te kunnen ontschuldigen (Nagy & Krasner, 1980, p.722). Hetzelfde geldt wellicht voor het kind dat uithuisgeplaatst is. In dit ontschuldigen ligt volgens Nagy de genezing, doordat de last van de schuld van de schouders wordt genomen (Nagy & Krasner, 1994). Dit is een langdurig proces waarbij de ontschuldiging (ofwel exoneration) begint op het moment dat het kind de handelingen van zijn ouders begint te begrijpen, waarbij de schuld niet ongedaan wordt gemaakt, maar er iets verandert binnen de relatie waardoor deze niet meer bepaald wordt door het geleden onrecht (Onderwaater, 2018). Door de ouders en het kind te helpen om via een oprechte dialoog aan elkaar te geven en van elkaar te ontvangen, wordt de onzichtbare loyaliteit omgezet in zichtbare loyaliteit (Van der Meiden, 2018). Het gaat daarbij om een open gesprek waarin de rechten en verlangens van zowel ouders als kind zichtbaar worden gemaakt en ook de belangen van de volgende generatie (Meiden, 2020).

3.4 De balans van geven en ontvangen

“Een faire, eerlijke balans van geven en ontvangen is een belangrijke bron voor levensvatbare, hechte en betrouwbare relaties” (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994, p.44). Loyaliteit speelt een belangrijke rol in het zoeken naar een eerlijke balans tussen aan de ene kant het recht op zorg en aan de andere kant de schuld die er is aan degenen die zorg hebben gegeven. Nagy spreekt over een ‘boekhouding’ van wederzijdse investeringen die in balans moet zijn (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994).

Een kind heeft op grond van zijn kwetsbaarheid recht op zorg. Als deze zorg niet gegeven wordt stapelt het ‘gemiste recht’ zich op en ontstaat onrecht. De balans van geven en ontvangen raakt verstoord. Het kind staat in zijn recht om deze zorg later alsnog te krijgen. Dit noemt Nagy ook wel ‘destructief gerechtigde aanspraak’ (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994). De uithuisplaatsing bevestigt de verstoring van de balans. En de gevolgen van deze disbalans kunnen leiden tot een roulerende rekening waarbij gemiste zorg en onbeantwoord recht door het kind verhaald wordt op onschuldige derden. Het onrecht wordt daarmee doorgegeven aan volgende generaties (Onderwaater, 2018).

3.5 Vertrouwen

Volgens Nagy is een relatie levensvatbaar als deze rechtvaardig is (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994). Hij geeft aan dat zijn theorie in alle mogelijke culturen geldig is. Maar bestaat er een universele opvatting over ‘menselijke relaties’? Als een biologische ouder volgens Nagy goede en passende zorg geeft aan het kind, staat het kind ‘in de schuld’ bij ouders en worden zij betrouwbaar voor het kind. Ze verwerven daarmee krediet bij hun kind en verdienen door goede zorg constructieve aanspraak van het kind. Als de ouder onvoldoende zorg geeft aan het kind, door verwaarlozing of mishandeling, verwerft het kind het recht om destructief te zijn. Dit kan zich uiten in een negatieve relatie met de ouders of destructieve relaties met anderen (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994). Toch zal het kind altijd vertrouwen blijven geven, ongeacht hoe slecht de relatie tussenouders en kind is (Van den Bergh et al., 2011). Volgens Nagy is dit vertrouwen meer gebaseerd op de ethische balans van geven en ontvangen van generatie op generatie dan op positieve of negatieve gevoelens ten opzichte van ouders (Onderwaater, 2018).

3.6 Parentificatie

Parentificatie ontstaat wanneer een kind taken vervult voor ouders of andere gezinsleden die niet passen bij zijn leeftijd. Nagy ziet daarin het natuurlijk vermogen van een kind om te geven. Wanneer dit geven erkend en gezien wordt, leert het kind zijn gevoel van verantwoordelijkheid ontwikkelen. Dit is een stap richting zelfwaardering of zelfvalidatie (Boszormeny-Nagy & Krasner, 1994). Bij sommige uithuisgeplaatste kinderen is sprake van destructieve parentificatie. Het kind wil praktische zorg, maar ook emotionele zorg van ouders overnemen en dragen. Dit kan leiden tot het teveel geven door het kind en het niet erkennen of zelfs ontkennen van de zorg die het kind geeft, door de ouders. Het kind verwerft destructief gerechtigde aanspraak ofwel destructief recht. Aan de rechten van het kind wordt niet op een goede manier voldaan (Onderwaater, 2018). Het overlijden van een gezinslid kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat een kind vanuit loyaliteit naar een andere positie verschuift die niet van het kind zelf is. Dit kan ertoe leiden dat de rouwverwerking van het kind niet op gang komt (Onderwaater, 2018). Bij scheiding van ouders is er ook kans op destructieve parentificatie doordat de ouder op het kind gaat leunen voor een lange periode. Daarmee kan de ouder het kind belasten met onderlinge conflicten tussen ouders en met de rekeningen die ouders onderling met elkaar te vereffenen hebben. Dit onderlinge wantrouwen richt schade aan bij de kinderen (Onderwaater, 2018).

3.7 Conclusie

Er is sprake van existentiële loyaliteit tussenouders en het uithuisgeplaatste kind. Ook al zijn ouders niet in staat om voor hun kind te zorgen, doordat het kind zijn leven en overleven te danken heeft aan zijn ouders, is het kind loyaliteit verschuldigd. Geen enkel kind zal dan ook

zijn ouders afvallen, ongeacht het onrecht dat hun is aangedaan, want daarmee komt hun bestaansrecht in het geding.

Een kind heeft op grond van zijn kwetsbaarheid recht op zorg. Uithuisgeplaatste kinderen hebben deze zorg vaak niet gekregen waardoor het ‘gemiste recht’ zich opstapelt. Een voorbeeld daarvan is destructieve parentificatie, waarbij de balans van geven en ontvangen uit evenwicht is geraakt. Het gemiste recht bouwt zich op omdat er betrouwbaarheid mist binnen de relatie. Dit heeft een grote impact op de relationeel-ethische verbondenheid tussen ouders en het kind. Het kind verliest het vertrouwen in de ouder, maar blijft loyaal aan hen. Het kind staat in zijn recht om deze zorg later alsnog te krijgen (destructief gerechtigde aanspraak) en dit kan leiden tot een roulerende rekening. Gemiste zorg wordt daarmee verhaald op onschuldige derden en het onrecht wordt daarmee doorgegeven aan volgende generaties.

Het lijkt van belang dat gezinshuisouders de existentiële loyaliteit van kinderen naar de ouders erkennen en hen zien als mogelijke hulpbron. Hierin wordt een meerzijdig partijdige houding gevraagd van de gezinshuisouder. Deze houding wordt zichtbaar in “de open betrokkenheid bij ieders verhaal vanuit het uitgangspunt dat in ieder mens het verlangen leeft om zich met de ander te verbinden” (Meiden, 2020, p. 167). Het is van belang dat een verstoorde balans van geven en ontvangen tussen ouders en kind in beweging wordt gebracht via een oprechte dialoog. Daarbij wordt erkenning gegeven voor het geleden onrecht en krediet gegeven voor de inzet. Dit kan mogelijk leiden tot exoneratie (ontschuldiging).

4. ONDERZOEKSMETHODEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode van dataverzameling en data-analyse beschreven. Verder worden de validiteit en betrouwbaarheid tegen het licht gehouden, wordt het verloop van het onderzoek besproken en wordt vermeld hoe de respondenten zijn geworven. Daarnaast worden de ethische overwegingen van het onderzoek besproken. Het onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek en richt zich op jongeren van 16 tot 21 jaar die op de drempel staan om de residentiële jeugdzorg te verlaten. Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek omdat het hier immers gaat om een thema waarin beleving en betekenis een rol spelen, namelijk ‘de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders’. Hierbij gaat het om het inzichtelijk maken van meningen, gevoelens en gedragingen van de respondenten en staat het perspectief van de respondenten centraal (Baarda et al., 2018). Er is al veel bekend over het belang van het betrekken van ouders binnen de residentiële hulpverlening, maar er is weinig bekend over de ervaringen en behoeften vanuit het perspectief van de jongeren. Uit recent onderzoek blijkt dat jongeren nog steeds niet voldoende worden gehoord (defence for children, 2022).

4.2 Onderzoeksmethoden

Door middel van literatuurstudie werd informatie verzameld om deelvraag 1 en 2 te beantwoorden. Door literatuuronderzoek te doen, verdiept de onderzoeker zich in het onderwerp en krijgt deze zicht op de laatste ontwikkelingen. Daarbij worden ideeën opgedaan voor een onderzoeksopzet en worden theorieën en bruikbare dataverzamelingsmethoden verzameld (Baarda et al., 2018). In dit literatuuronderzoek wordt gebruikgemaakt van verschillende databanken waarbij zowel Engelstalige als Nederlandstalige artikelen gebruikt worden. De gebruikte literatuur is via verwijzingen terug te vinden in de literatuurlijst. Interviews en een focusgroepgesprek werden gebruikt als methoden om de data te verzamelen. Er is gekozen voor diepte-interviews, waarbij door de onderzoeker aangereikte gespreksonderwerpen nauwkeurig worden uitgevraagd. Hierdoor ontstaat ruimte voor persoonlijke en emotionele elementen (Baarda et al. 2018). Als er gekozen zou zijn voor het laten invullen van vragenlijsten zou deze persoonlijke laag wellicht niet worden bereikt. Een groepsinterview zou wellicht te onveilig zijn om een delicaat onderwerp als ‘uithuisplaatsing’ of ‘contact met ouders’ te bespreken. Om de reactie van ouders op de verschillende thema’s in kaart te brengen (deelvraag 4), is gebruikgemaakt van een focusgroepgesprek. Dit is een soort groepsinterview, gefocust op een bepaald onderwerp, waarbij deelnemers ervaringen uitwisselen (Baarda et al., 2018). In dit geval werd een selectie van ouders van uithuisgeplaatste kinderen die opgroeien in gezinshuizen bevraagd over wat zij waarnemen in

het contact met hun kinderen en werden aan hen de resultaten van de diepte-interviews met de jongeren voorgelegd.

Door gebruik te maken van deze verschillende methoden is sprake van methodetriangulatie (Baarda et al., 2018).

4.3 Dataverzameling

Vanwege de coronapandemie is gekozen voor het online afnemen van de interviews. Dit bleek goed aan te sluiten bij zowel de jongeren als de ouders. De jongeren konden daardoor vanuit hun eigen vertrouwde slaapkamer met de onderzoeker in gesprek. Door het houden van diepte-interviews ontstaat de mogelijkheid om nauwkeurig bepaalde gespreksonderwerpen uit te diepen, waarbij persoonlijke en emotionele aspecten aan bod kunnen komen (Baarda et al., 2018). De afgenomen interviews hadden een semigestructureerd karakter. Semigestructureerde interviews zijn meer open dan gestructureerde interviews, waarbij de onderzoeker kan inspelen op de situatie van de persoon op dat moment. Dit omvat het stellen van vragen ter verduidelijking of het stellen van vervolgvragen om in een bepaald onderwerp te duiken. Bij semigestructureerde interviews beschikt de interviewer over een interviewleidraad met onderwerpen die betrekking hebben op de theoretische concepten, met als doel antwoorden te krijgen over deze onderwerpen (Russell Bernard, 2011). Het verschil tussen een diepte-interview en een focusgroep is dat binnen een diepte-interview dieper op de topics in kan worden gegaan. Het voordeel van een focusgroep is dat er meerdere onderwerpen aan bod kunnen komen (Baarda et al., 2018).

4.4 Respondenten

Voorafgaand aan de start van de dataverzameling is direct of via gezinshuisouders contact gezocht met verschillende jongeren van 16 tot 21 jaar, die opgroeien in gezinshuizen. De criteria waren: het moest gaan om een jongere tussen de 16 en 21 jaar oud die opgroeit in een gezinshuis. De voorkeur ging uit naar zowel jongens als meisjes. De jongeren deden vrijwillig mee aan het interview en ontvingen na afloop een McDonalds-bon van tien euro. Het beoogde aantal van acht jongeren is behaald. De interviewleidraad jongeren is te vinden in de bijlage. Omdat het hierbij gaat om een kwetsbare doelgroep, is het van cruciaal belang om bij het benaderen van deze respondenten en bij het verwerken van gegevens de anonimiteit en vertrouwelijkheid in het oog te houden om te voorkomen dat iemand door dit onderzoek wordt benadeeld (Russell Bernard, 2011). Daarom is vooraf schriftelijke en mondelinge toestemming gevraagd en de anonimiteit gegarandeerd. Omdat alle acht jongeren zestien jaar of ouder waren, konden ze deze schriftelijke en mondelinge toestemming zelf geven.

Het samenstellen van de focusgroep bleek moeilijker te zijn. Ook hierbij gaat het om een kwetsbare doelgroep. Op het laatste moment bleek één van de ouders niet te kunnen deelnemen. Uiteindelijk is het gelukt om drie ouders (van kinderen die uithuisgeplaatst zijn)

bij elkaar te krijgen. Voor de focusgroep zijn de uitkomsten van de interviews met de jongeren gebruikt. De verschillende thema's en resultaten die in de interviews naar voren zijn gekomen, zijn aan hen voorgelegd.

Jongere	Geslacht	Leeftijd	Thuisituatie	Perspectief
1	V	19	Op hele jonge leeftijd geadopteerd. Uithuisgeplaatst bij adoptieouders. Ouders zijn gescheiden. Meerdere broertjes en zusjes. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond. Nauw contact met ouders.	Zelfstandig op kamers
2	M	17	Op jonge leeftijd uithuisgeplaatst. Ouders gescheiden. Vader onlangs overleden. Woont samen met broertje in gezinshuis. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond. Heeft nog twee andere broers. Goed contact met moeder.	Via een fasehuis zelfstandig op kamers
3	V	17	Op jonge leeftijd uithuisgeplaatst. Ouders zijn voor de geboorte al uit elkaar. Vader is pas later weer in beeld gekomen, heeft een nieuwe partner en samen met haar 2 dochttertjes. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond. Goed contact met moeder en wisselend contact met vader.	Eerst wonen bij moeder. Daarna zelfstandig op kamers.
4	V	18	Moeder is op jonge leeftijd overleden. Vader kreeg een nieuwe partner. Sprake van mishandelingen, verwaarlozing en incest. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond Nauwelijks contact met vader.	Zelfstandig op kamers
5	V	21	Gescheiden ouders. Veel verbaal geweld in gezin en sprake van verwaarlozing vanwege alcoholprobleem moeder. Heeft een zusje. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond Nauwelijks contact met ouders.	Zelfstandig op kamers
6	M	18	Ouders zijn gescheiden. Sprake van ernstige mishandelingen. Heeft broer en jongere zusjes. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond. Nauwelijks contact met ouders.	Via fasehuis zelfstandig op kamers

7	V	17	Moeder op jonge leeftijd overleden. Ouders zijn voor de geboorte al uit elkaar. Vader lange tijd niet in beeld. Heeft hiervoor op meerdere plekken gewoond. Nu goed contact met vader.	Via fasehuis zelfstandig op kamers
8	M	17	Een paar jaar geleden uithuisgeplaatst. Ouders gescheiden. Vader onlangs overleden. Heeft 2 broers. Heeft hiervoor op 1 andere plek gewoond.	Via fasehuis zelfstandig op kamers

Tabel 1 Kenmerken respondenten

4.5 Verloop van onderzoek

Het afnemen van de interviews met zowel jongeren als de focusgroep vond plaats tussen februari en april 2022. Vanwege COVID-19 werden alle interviews online gehouden (MS Teams). Het voordeel van online interviews is dat de jongeren het gesprek op hun eigen veilige slaapkamer konden voeren. Voor de focusgroep had het als voordeel dat de deelnemers elkaar konden zien en horen. Zo ontstond er interactie. Opvallend was de openheid van de jongeren. Ze voelden zich veilig genoeg om de meest delicate onderwerpen met de onderzoeker te bespreken.

4.6 Data-analyse

De gegevens zijn geanalyseerd in het licht van het theoretisch kader. In eerste instantie werden de interviews getranscribeerd. Deze eerste stap van data-analyse heeft de volgende stap, codering en categorisering, voorbereid. Door middel van codering en categorisering worden de gegevens geanalyseerd. Codering omvat het plakken van labels aan tekstregels, waarbij gelijksoortige of verwante stukken tekst worden gegroepeerd. Het coderingsproces is vooral interpretatief in plaats van een zeer exacte wetenschap, en maakt daarmee deel uit van de analyse zelf (Saldaña, 2021). De kwalitatieve software bekend onder de naam ATLAS.ti is gebruikt om het codeerproces te ondersteunen, omdat deze tools heeft om data systematisch te analyseren.

De drie stappen van kwalitatieve analyse, zoals aangehaald door Hak (2007), werden toegepast binnen ATLAS.ti. De eerste stap is open codering, die bestaat uit het markeren van stukken van de data (zoals fragmenten van interviewtranscripten) en het labelen van deze stukken met een naam (code) die bij de inhoud ervan hoort. De tweede stap is axiaal coderen, dat bestaat uit verschillende procedures. Voorbeelden zijn het splitsen, samenvoegen of toevoegen van codes om ervoor te zorgen dat elke code een nauwkeurige definitie krijgt. Een nauwkeurige definitie zorgt ervoor dat het gemakkelijker wordt stukken gegevens met codes te verbinden. De derde stap is selectief coderen: een analysemethode om na te gaan of en hoe bepaalde codes samenhangen met de theorie (Hak, 2007). Deze derde stap omvatte het zoeken

naar patronen en het proberen te observeren hoe de verschillende codes en codegroepen met elkaar verbonden zijn via het theoretisch kader. Concluderend kan gesteld worden dat het gebruik van ATLAS.ti en de drie stappen zoals aangehaald door Hak (2007) het proces van data-analyse inderdaad vereenvoudigd en ondersteund hebben.

Deelvraag	Dataverzamelings methode	Data-analysetechnieken	Aantal respondenten
1. Wat is er in de literatuur bekend over uithuisgeplaatste jongeren van 16 tot 21 jaar, die opgroeien binnen de gezinshuizen, ten aanzien van de betrokkenheid van ouders, ten tijde van het verblijf en de periode daarna?	Literatuuronderzoek Keywords: gezinshuis Parental support, family engagement, care-leavers, needs of care-leavers, residential care, adolescent.		
2. Hoe wordt in de contextuele benadering de relationeel-ethische verbondenheid beschouwd tussenouders en hun uithuisgeplaatste kinderen?	Literatuuronderzoek Keywords: contextual approach, relational resources, balance between give and take, balans van geven en ontvangen ouders en kind, relationele hulpbronnen		
3. Wat zijn de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van het contact met hun ouders?	Diepte-interviews (Baarda et al., 2018)	Transcriberen en open en axiaal coderen (Baarda et al., 2018)	8 respondenten
4. Wat nemenouders waar in het contact met hun uithuisgeplaatste kinderen die opgroeien binnen de gezinshuizen?	Focusgroep experts (Baarda et al., 2018)	Transcriberen en open en axiaal coderen (Baarda et al., 2018).	2-4 experts

Tabel 2 Deelvragen, Dataverzamelingsmethoden, data analysetechnieken en respondenten.

4.7 Validiteit

Door gebruik te maken van verschillende onderzoeksmethoden zoals diepte-interviews en een focusgroep, verhoogt de onderzoeker de validiteit van de onderzoeksuitkomsten. Dit wordt ook wel methodetriangulatie genoemd (Baarda et al., 2018). Daarnaast is de literatuurstudie gedaan op basis van begrippen. Dit verhoogt de validiteit omdat daarmee het onderzoek wordt onderbouwd met andere onderzoeken. Om de validiteit te bevorderen en subjectiviteit te voorkomen, kan de onderzoeker een collega laten meekijken en meelesen, ofwel *peer debriefing*. Omdat er direct toegang is tot de doelgroep (jongeren vanaf zestien jaar die opgroeien binnen de gezinshuizen), worden deze jongeren ook bij het onderzoek betrokken door hen te raadplegen over mogelijke theorieën en gedachten, ofwel *member checking* (Baarda et al., 2018). Volgens Friese (2014, p.27) is de manier waarop coderingssystemen worden opgebouwd veranderd door het gebruik van software zoals ATLAS.ti. Doordat codes kunnen worden hernoemd en aangepast, is het proces van coderen veel meer verklarend van aard geworden. De software verandert de manier waarop de onderzoeker vragen stelt over zijn gegevens en verhoogt de validiteit van de resultaten, aangezien de software de onderzoeker in staat stelt theoretische gedachten te ontwikkelen terwijl hij teruggaat naar de ruwe gegevens. Bijgevolg ontstaat er een directere en gemakkelijkere interactie tussen de ruwe data en de onderzoeker (Friese, 2014).

4.8 Betrouwbaarheid

Binnen dit onderzoek wordt zorgvuldig omgegaan met de dataverzamelmethode en is het dataverzamelingsproces helder gedocumenteerd. De wijze waarop de data worden verzameld en worden toegepast, worden uitvoerig beschreven zodat duidelijk wordt dat de resultaten van het onderzoek op een betrouwbare manier tot stand zijn gekomen. Daarmee ontstaat de mogelijkheid om de genomen stappen te volgen en te controleren (Baarda et al., 2018). Bij de analyse wordt gebruikgemaakt van computerondersteuning (ATLAS-ti). De interviews met de jongeren en het gesprek met de experts (focusgroep) zijn opgenomen en in de vorm van een letterlijk transcript uitgewerkt. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van memo's waarin het gedachtenproces van de onderzoeker bijgehouden wordt, waardoor inzicht gegeven kan worden in de besluiten die leiden tot het vormen van een theorie (Baarda et al., 2018).

4.9 Omgang met vertrouwelijke gegevens

Betrouwbaarheid begint bij transparantie. Voorafgaande aan de interviews werd aan elke respondent schriftelijke toestemming gevraagd om het interview op te nemen, de zogenoemde *informed consent* (zie bijlage 2).

5. DE RESULTATEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag 3: Wat zijn de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van het contact met hun ouders? En er wordt antwoord gegeven op deelvraag 4: Wat nemen ouders waar in het contact met hun uithuisgeplaatste kinderen die opgroeien binnen de gezinshuizen?

Eerst worden de ervaringen van de jongeren chronologisch behandeld, waarna ingezoomd wordt op de behoeften die daaruit voortvloeien. De verschillende thema's overlappen elkaar en de ervaringen en behoeften lopen regelmatig door elkaar heen.

De thema's die naar voren zijn gekomen tijdens de interviews met de jongeren zijn voorgelegd aan de focusgroep: de ouders. De bevindingen van deze ouders worden als reactie beschreven onder elke paragraaf met een citaat als onderbouwing.

5.2 De kwaliteit van het contact tussen jongeren en hun ouders

In de volgende paragrafen gaat het om uitspraken die iets zeggen over het contact tussen jongeren en hun ouders in de periode dat ze nog thuis wonen, ten tijde van de uithuisplaatsing en het wonen in het gezinshuis.

5.2.1 De sfeer in het gezin van herkomst

Bij zes van de acht jongeren is sprake van gescheiden ouders (1:37, 2:11, 5:3, 6:4, 7:2, 8: 9). Hier gingen vaak ernstige ruzies aan vooraf en dit had een negatieve invloed op de sfeer binnen het gezin. Bij zes van de acht jongeren was sprake van een afwezige vader voor een langere periode. Bij vier van de acht jongeren is sprake van een overleden ouder (2:19, 4:3, 7:4, 8:15). Het overlijden van de ouder veranderde de situatie van deze jongeren. Als het overlijden plaatsvond voorafgaand aan de uithuisplaatsing, dan veranderde de sfeer in het gezin doordat er een stiefouder (en eventuele kinderen) in beeld kwam en de jongere de aandacht moest delen. Als het overlijden plaatsvond na de uithuisplaatsing dan gaven jongeren aan dat ze worstelden met gevoelens van spijt en schuld omdat ze graag meer tijd met hun overleden ouder hadden willen doorbrengen.

“Ik denk toen ik nog klein was, toen was de band eigenlijk wel goed, en heb ik altijd wel.... Ja... ben ik gewoon vaderskindje geworden... ook omdat je natuurlijk opgroeit

zonder je moeder, dus dan, ja... dan heb je alleen je vader om op te hangen... en eigenlijk sinds hij een relatie kreeg is alleen gewoon heel erg verpest zeg maar.”
(4:13)

Twee van de acht jongeren gaven aan geen actieve herinneringen te hebben aan de eerste jaren van hun leven bij ouders vanwege de jonge leeftijd waarop ze uithuisgeplaatst zijn (1:5, 3:4). Twee van de acht jongeren gaven aan dat er sprake was van zware mishandelingen door de ouder (4:6, 6:5).

“Je bent gewoon bang op het moment dat zij komen. Dan doe je alsof je heel keurig, alsof je niks... alsof je gewoon bezig bent... alleen er is altijd wel iets wat er niet goed was... waaraan geklaagd werd, waardoor je dan wel weer een pak slaag kreeg of gewoon woorden die je naar je hoofd geslingerd kreeg, zeg maar...” (4:8)

Vier van de acht jongeren gaven aan dat er sprake was van ruzies tussenouders. Dit gaf spanningen in het gezin.

“Ja, meer gewoon dat er altijd wel ruzies waren... dat is het enige wat ik me daarvoor kan herinneren. Alleen maar bepaalde ruzies.... Ik denk bang omdat die ruzies best wel heftig soms eraan toegingen met tot wel dreigementen aan toe.” (5:5)

Zes van de acht jongeren gaven aan dat de sfeer en het contact met ouders goed was (1:26, 2:5, 3:7). Er was bij vier van de acht jongeren sprake van zorgen voor broertjes of zusjes. Dit werd ervaren als onrechtvaardig, maar noodzakelijk.

“... alleen je merkt ook gewoon aan jezelf dat het je als kind sloop dat je die rol überhaupt in de eerste instantie op je had moeten nemen. En dat je ouders het niet hadden kunnen doen.” (6:44)

5.2.2 De uithuisplaatsing

Bij alle jongeren was er sprake van meerdere verhuizingen totdat ze in het gezinshuis kwamen wonen. Jongere 7 zegt daarover:

“Het was wel gewoon van ja... weet je, nu ben je hier en je moet ook weer weg. Had ik net vriendinnen gemaakt en moest ik weg. Dus dat was echt van: ik hou ervan om met mensen te zijn en dan moest ik weer weg. Ik dacht echt zo van, wat is dit nou? Ik wil hier gewoon blijven.” (7:12)

Bij twee van deze jongeren was er sprake van de inzet van politie tijdens de uithuisplaatsing. Het maakte indruk als de jongeren verdriet zagen bij hun ouder (5:12, 6:14). Er werden meerdere redenen gegeven waarom de jongeren niet meer bij hun ouders konden wonen. Eén jongere gaf aan dat de ouders financiële problemen hadden waardoor ze niet voor hun kinderen konden zorgen (2:11). Een andere jongere gaf aan met spoed uit huis te zijn

geplaatst vanwege ernstige mishandeling (3:9). Jongere 6 gaf aan door problemen met zijn moeder uit huis te zijn geplaatst.

“...omdat ik gewoon een kutjoch was. Ja... eh... ook omdat ik niet zo goed contact met mijn moeder, eh ja, over kleine dingetjes en grote dingen konden we niet goed communiceren.” (8:7)

Sommige jongeren geven aan dat ze geen inspraak hadden bij de beslissingen die werden genomen.

“En ehh... ehh... wat ik wel heel vaag vind is dat wij dus in een andere kamer werden gezet... en er niks mee te maken mochten hebben. Dus zij waren een beetje aan het praten over ons... over wat voor ons goed was... zonder dat wij inspraak hadden. (5:15)

5.2.3 Het gezinshuis

Een aantal jongeren geven aan dat ze moesten wennen aan de nieuwe regels en gewoonten van het gezinshuis, omdat deze niet overeenkomen met die van thuis (2:12, 8:13). Sommige jongeren vertelde dat ze langere tijd (sommigen nu nog steeds) een verlangen naar huis bleven houden (2:12, 3:13, 4:30, 5:27, 7:41). Er werden na een periode van rust (dus geen bezoek van ouders) bezoeksregelingen getroffen die niet altijd aansloten bij de behoefte van de jongere. Zo zegt jongere 5:

“Alleen ik merkte alleen wel vrij snel dat dat belmoment voor mij niet werkte, omdat ik dan geforceerd moest praten over dingen. En ehm... dus heb ik toen gezegd van ik ehh... bel wel of jullie bellen wel... als jullie wat willen zeggen of als ik iets wil zeggen of zo.” (5:20)

Een aantal jongeren geeft aan dat ze steeds teleurgesteld raakten in het motief van ouders om contact te zoeken (2:14, 3:11, 5:21, 6:20, 8:10). Zo zegt jongere 8:

“Ehhmm... dat mijn moeder contact zocht om de problemen die ervoor, die mijn uithuisplaatsing veroorzaakt had, eh... uit te werken samen. En dat... eh... deed ze dus niet.” (8:30)

De gezinshuisouders hebben hulp aangeboden bij het aangaan en onderhouden van het contact met ouders. Zeven van de acht jongeren hebben deze hulp aangenomen (1:32, 2:19, 3:18, 4:38, 5:25, 6:33, 7:51). Eén jongere gaf aan dat hij, na wisselingen, op een plek was gekomen waar er eindelijk geluisterd werd (6:29). Verder geeft een aantal jongeren aan dat er moet worden aangesloten bij hun wensen (3:46, 5:25, 7:36, 8:26) en dat praten met jongeren van belang is (3:46, 7:37). Ten slotte hebben gezinshuisouders hen van hulp en advies voorzien (2:19, 3:18, 5:37) en hen beschermd (4:31, 7:51) ten aanzien van het contact met ouders.

Samenvattend kan worden gezegd dat de jongeren vanuit hun ervaringen behoefte hebben aan meer inspraak voor, tijdens en na de uithuisplaatsing. Tijdens dit proces hebben ze behoefte aan steun van gezinshuisouders in de vorm van bescherming, een luisterend oor en gesprekken. Ten slotte hebben ze behoefte aan hulp in het aangaan en onderhouden van het contact met hun ouders.

5.3 Gevolgen van de uithuisplaatsing voor vandaag

In de volgende paragrafen gaat het om uitspraken die iets zeggen over de thema's waar jongeren tegenaan lopen ten gevolge van de uithuisplaatsing ten aanzien van het contact met hun ouders.

5.3.1 Loyaliteitsuitspraken

Alle jongeren lieten in hun antwoorden merken dat ze loyaal bleven aan hun ouders (1:32, 2:44, 3:5, 4:45, 5:40, 6:18, 7:25, 8:21).

Jongere 2 zegt daarover:

“Want je ouders zijn wel de mensen die jou hebben gecreëerd en gemaakt hebben. En niet iedereen doet het goed, iedereen maakt fouten.” (2:44)

Jongere 3 is al op jonge leeftijd verlaten door haar moeder en ondergebracht bij familie. Ze verontschuldigt haar moeder door te zeggen:

“Ze is een hele lieve vrouw natuurlijk... maar heeft veel dingen meegemaakt... net zoals... net zoals ik. Maar dan... vind ik dat het erger is... wat zij heeft meegemaakt dan... ze probeert heel erg haar best te doen... voor alles... voor haar kinderen vooral... dat vind ik heel mooi om te zien. Ze zet ons hier en de rest daar.” (3:22)

Jongere 4 is op jonge leeftijd haar moeder verloren en heeft alleen haar vader nog over. Ze wil daarom loyaal aan haar vader blijven en zelfs de oorzaak bij zichzelf neerleggen om hem maar te *pleasen*, ondanks dat hij haar slaat en er geen verandering lijkt plaats te vinden.

“Ik heb ook vaak geprobeerd ander gedrag te laten zien in de hoop dat hij misschien anders zou reageren of dat hij dan niet zou slaan of niet iets zou doen. Maar ja, niets heeft eigenlijk geholpen. Het is toch mijn vader en ik heb mijn moeder al niet meer.” (4:45)

Ouders herkennen de loyaliteit van hun uithuisgeplaatste kind richting hen als ouders. Moeder 2 zegt daarover:

“...die kinderen zeggen dan ook wel eens van, eh hh: ‘Ja, mijn mama dit en mijn mama dat en mijn mama bedoelde het niet zo’ en dat soort dingen. Ja, je blijft gewoon hun ouders.” (1:1)

5.3.2 Schuldgevoelens

Sommige jongeren geven direct of indirect aan zich schuldig te voelen richting hun ouders (2:37, 3:23, 4:15). Het lijkt alsof ze de oorzaak van de problemen bij zichzelf zoeken.

Jongere 3 lijkt zichzelf als oorzaak van de problemen van haar moeder te zien. Ze zegt daarover:

“Ze... eh h... heeft heel vroeg mij gekregen... en daardoor zijn er dingen overal gebeurd... eh h... geen geld, geen eten, dakloos voor een week, eh h... heel veel andere dingen wat ik niet weet of ik dat mag vertellen...” (3:23)

En jongere 4 zegt daarover het volgende:

“Nou, ik had het gevoel dat ik het verdiende wat ik deed... ik zocht alle problemen altijd bij mezelf... omdat ik dan moeilijk was.” (4:15)

“Want als jij nog niet inziet dat het niet jouw schuld is dat er dingen zijn gebeurd, kun je het niet overzien, dus dan wil je gewoon naar je ouders terug of naar je vader of moeder of wie dan ook.” (4:47)

Ouders geven aan zich schuldig te voelen richting hun kinderen. Ze voelen zich tekortschieten als ouder en voelen zich schuldig over de uithuisplaatsing. Ouder 2 kan zich goed voorstellen dat een van haar kinderen zich schuldig heeft gevoeld. Ze vertelt dat er veel ruzies waren. Ze zegt daarover:

“Ja, we stonden op met ruzie en we gingen naar bed met ruzies en we hadden constant ruzie en nu is dat veel minder. Maar de jongste die zal vast wel eens gedacht hebben van, had ik maar liever of was ik maar minder boos of...” (1:2)

5.3.3 Zorgen voor de ander

Vijf van de acht jongeren geven aan zorg te dragen voor iemand binnen het systeem. Jongere 2 zorgt voor broertje en moeder (2:33), jongere 3 wil graag voor haar moeder zorgen, maar moeder laat dit niet toe (3:26). Daarnaast zorgt ze voor haar stiefzusjes die bij vader wonen (3:39). Jongere 4 zorgt voor haar broertje en voelt zich schuldig dat ze niet meer bij hem woont (4:16). Ze zorgt ook voor stiefmoeder (4:18).

“Ik ben nog steeds heel beschermend voor mijn broertje. Ik ving ook eigenlijk altijd de klappen op. Ik beschermde hem altijd... dus hij was ook heel erg boos op het moment dat ik weg was... want hij woont nog wel thuis.” (4:18)

Jongere 5 zorgde zowel voor haar moeder als haar zusje:

“Mijn zusje ging ook gewoon naar school... ik bleef meestal... niet altijd... maar ik bleef vaker thuis... om dus voor mijn moeder te zorgen... en ik zorgde dat mijn zusje naar school ging en zo.” (5:19)

Jongere 6 nam met grote regelmaat de zorgtaken over door voor zijn zusjes te zorgen.

“Uhm... toen ik nog wel bij mijn moeder kwam, ze weigerde gewoon iets te doen. Ze ligt eigenlijk de hele tijd op de bank en sinds ze een baan weer heeft, is ze daar gewoon de hele dag mee bezig. Alleen ik had op dat moment een zusje van zes, van negen en van elf of zo... en ik ben van mening dat je die niet zomaar ergens neer kan zetten thuis, verwacht dat ze voor zichzelf kunnen koken. Dus dat heb ik op me genomen als ik daar was...” (6:32)

Jongere 7 geeft aan dat haar band met haar ouder in evenwicht is.

Beide moeders en stiefvader herkennen dat hun uithuisgeplaatste kinderen de neiging hebben om voor de ouder of mogelijke broers en zussen te zorgen. Moeder 1 zegt daar het volgende over:

“J. zorgt wel graag voor anderen en die zorgt ook graag voor mij. Dat ehh... en ik heb dat wel... een hele lange tijd vond ik dat wel fijn. En ehh... maar ik... ik zie nu in dat ik de moeder moet zijn.” (1:6)

5.3.4 Erkenning

Op de vraag ‘Wie heeft jou gezien?’, ‘Wie zag jouw pijn en verdriet?’, antwoorden sommige jongeren dat ze erkenning van hun ouders hebben gekregen (3:27, 7:43) of van familie (1:10, 4:17, 5:19, 7:16). Deze erkenning is van groot belang geweest. Het heeft hun het gevoel gegeven van ‘gezien worden’ en gaf hun veerkracht om door te gaan.

Sommige jongeren geven aan erkenning te missen. Zo geven jongere 3 en 7 aan behoefte te hebben aan begrip en erkenning van vrienden ten aanzien van de band met hun ouders, maar deze niet te krijgen (3:43, 7:24). Ze geven aan behoefte te hebben aan begrip ten aanzien van de uithuisplaatsing en het missen van ouders.

Jongere 6 ervaart geen enkel begrip en erkenning van zijn ouders. Hij heeft eerder een poging gedaan om in gesprek met zijn vader antwoorden te krijgen op zijn vragen. Deze antwoorden

zouden hem erkenning geven voor het onrecht dat hem is aangedaan en hem verder moeten helpen bij de verwerking van zijn verleden. Helaas is dit niet gelukt.

“Ik denk toch wel voor verwerking van de dingen waar ik doorheen ben gegaan. Het ging niet eens om het contact, maar het ging toch om de antwoorden die ik zocht van waarom die alles gedaan heeft wat ie gedaan heeft.” (6:27)

Jonger 8 laat zien dat hij behoefte heeft aan erkenning van zijn moeder van hetgeen gebeurd is voor de uithuisplaatsing.

“Ehmm... dat mijn moeder contact zocht om de problemen die ervoor, die mijn uithuisplaatsing veroorzaakt had, eh... uit te werken samen. En dat... eh... deed ze dus niet.” (8:30)

Ouders geven aan dat hun kinderen steun en daarmee erkenning hebben gehad van familieleden. Moeder 1 zegt daarover:

“Ja, zij had zo goed contact met mijn moeder. Het waren eigenlijk twee handen op één buik. En eh... ja, daar kon ze altijd terecht.” (1:7)

5.3.5 Geschonden vertrouwen

De meeste jongeren gaven aan moeite te hebben met het vertrouwen van de ander (1:20, 2:39, 3:30, 4:22, 6:8, 7:49, 8:20). Een aantal gaf aan alleen zichzelf te kunnen vertrouwen. Dit deden ze door veel na te denken en met zichzelf in gesprek te gaan (3:30, 4:22).

Jongere 3 is teleurgesteld in mensen en heeft geleerd alleen op zichzelf te vertrouwen. Ze zegt daarover:

“Ik probeer het uit te leggen... maar ze snappen het niet, dus dan denk ik... ja, weet je... dan niet. Maar het maakt niet uit... ik kan er wel mee leven... maar ik heb... ik praat vooral met mezelf. In mijn hoo... in mijn hoofd denk ik heel veel. Nee, ik vertrouw niemand. Honderd procent vertrouw ik niemand.” (3:30)

Jongere 4 heeft ervaren dat ze keer op keer teleurgesteld is in mensen:

“Ik vertrouw eigenlijk niemand. Ik heb zelfs mijn therapeuten niet echt vertrouwd en dat weten ze ook. (...) En als ik het elke keer wel deed dan waren er ook altijd mensen die mijn vertrouwen weer beschadigden. Waardoor ik dacht ‘zie je wel, ik kan alleen maar op mezelf vertrouwen en op niemand anders’. (4:22)

Alle jongeren geven aan hun emoties niet of nauwelijks te laten zien aan anderen. Jongere 1 geeft aan dat het een proces is waarin vertrouwen moet worden opgebouwd (1:20). Jongere 2 en 7 geven aan niets te laten merken, omdat ze sterk willen zijn (2:39, 7:54). Jongere 3 en 7 geven aan dat niemand hen zal begrijpen (3:28, 7:54). Jongere 5 geeft aan haar emoties niet te

delen met anderen. Ze denk dat dit komt doordat ze ‘de volwassene’ moest zijn voor haar moeder en zusje:

“Misschien wel omdat ik ehh... altijd wel groot moest zijn voor een ander... of het moest voor mijn zusje of het was voor mijn moeder.” (5:18)

De andere jongeren geven aan pas hun emoties te laten zien als ze er last van krijgen of het echt niet anders meer kan (4:20, 6:30).

Jongere 8 geeft aan het liefst zo lang mogelijk zelf de regie te willen houden:

“Ik wil het altijd zo liefst mogelijk op mijn eigen hachie proberen op te lossen zo lang mogelijk. Dus... tenzij het echt helemaal... de mist in gaat en je helemaal de foute weg op gaat... zou ik niet echt om hulp vragen.” (8:20)

Jongere 1 geeft aan dat ‘volwassen worden’ verandering heeft gebracht in het vertrouwen van mensen:

“Ehh... omdat ik nu gewoon al gewoon volwassene ben, zoek je de mensen gewoon uit met wie je erover gaat hebben. Dan voel je het nu gewoon beter aan... omdat je je eigen gevoelens ook meer begrijpt en ook andere gevoelens begrijpt en hoe anderen zich gedragen meer begrijpt, waardoor je kan aftasten van: oké, bij die kan ik het kwijt en bij die niet... dus nu zoek ik de mensen gewoon op.” (1:23)

Alle geïnterviewde ouders herkennen dat hun kinderen moeite hebben met het vertrouwen van mensen. Dit leidt tot gedragsproblemen bij een van de kinderen. Moeder 2 geeft aan:

“Haar vader was haar alles. Dat hij zei van ‘nou, je kan ook bij mij komen wonen’ en hij belooft allemaal gouden bergen en ‘het gaat perfect en je bent echt het beste kind wat ik me kan wensen’ en... ja, dat bleek het tegenovergestelde te zijn, dus daar heeft ze echt wat aan overgehouden.” (1:4)

Vader 1 zegt daarover: *“Vandaar dat kinderen die zo beschadigd zijn, geen vertrouwen hebben in de ander.”*

Het geschonden vertrouwen heeft gevolgen voor het delen van emoties en het stellen van een hulpvraag. Dit maakt dat de behoefte aan eigen regie sterk ontwikkeld is bij een aantal van de geïnterviewde jongeren.

5.3.6 Grenzen en zelfbescherming

Een aantal jongeren geven aan dat het nodig was om na de uithuisplaatsing grenzen aan te geven of afstand te nemen van ouders vanuit zelfbescherming (1:34, 4:30, 5:30, 6:21). Het nemen van afstand en trekken van grenzen gaf hun lucht en ruimte om zich te richten op school of werk. De relatie met ouders bracht een aantal van hen steeds in verwarring en dat

kostte hun veel energie. Sommigen geven aan ouders op afstand te houden om te kunnen overleven.

Bij jongere 4 leidde dit tot een slechtere band met ouders:

“...omdat ik dat ging doen... tegenspreken en zeggen dat het dat ik het niet wilde of zo. Dat heeft ook wel gezorgd dat de band met mijn ouders wel minder werd. Dat ik ook echt wel een eigen mening had en en dat ik die ook uitsprak...” (5:23)

Jongere 6 geeft aan dat hulpverleners hem altijd hebben gestimuleerd om te investeren in de band met zijn ouders. Hij geeft aan spijt te hebben dat hij hierin niet eerder zijn grenzen heeft aangegeven richting zijn ouders.

“Ja, het sloopt je gewoon van binnen... ja... en ik ben te laat daarvoor gegaan... ik had die grens eerder moeten aangeven... ik had eerder het contact stop moeten zetten.” (6:48)

Alle ouders geven aan dat ze herkennen dat hun kind de neiging heeft om heel duidelijk grenzen aan te geven en daarin eigen regie te willen behouden (1:5).

5.4 Behoeften ten aanzien van de toekomst

Bij deze paragrafen gaat het om uitspraken die iets zeggen over de behoeften van jongeren ten aanzien van het contact met hun ouders in de toekomst.

5.4.1 Eigen regie en eigen plek

Door alles wat deze jongeren hebben meegemaakt, is er een sterke behoefte aan eigen regie ontstaan. Er is al veel over en voor hen besloten en dit heeft ertoe geleid dat ze vanuit geschonden vertrouwen nu zelf regie willen voeren over hun leven. Deze behoefte die ontstaan is uit het verleden, leidt naar de behoefte aan een eigen plek in de toekomst (1:28, 2:16, 3:35, 5:31, 6:50, 7:53, 8:16). Jongere 4 geeft aan eerst bij haar moeder te willen gaan wonen, om in te halen wat er gemist is in het verleden.

Jongere 1 benoemt het als de behoefte aan een nieuwe fase:

“Ja, juist wilde ik graag een eigen plek... ik had juist heel erg de behoefte om mijn eigen, mijn eigen ding te doen... ik had ook heel erg de behoefte om, ja... nieuwe stap, een nieuwe fase in mijn leven te wandelen.” (1:28)

Jongere 3 benoemt het als de behoefte aan vrijheid:

“Ja, dat... ik wil heel graag vrijheid. (...) Ja, gewoon mijn eigen leven een keer leiden. Ik word altijd... ik heb... ehh... altijd een voogd gehad... die alles beslist. Hele strenge

opvoeding... laten we het zo zeggen... en ehh... ik mocht... mag niks... eigenlijk... mocht niks... dus als ik op mezelf woon, kan ik doen een soort van wat ik wil.” (3:35)

Jongere 8 omschrijft de behoefte aan het zelf kunnen bepalen naar eigen inzichten:

“Als ik mijn leven ga leven volgens wat anderen willen, denken en verwachten van mij of zoiets, dan leef ik niet mijn leven, dan leef ik het beeld van anderen. En dat, ja, daar doe ik gewoon niet aan.” (8:19)

Een eigen plek en eigen regie geven een gevoel van vrijheid. Jongere 1 vertelt dat meer vrijheid leidt tot meer contact met haarouders, wat weer leidt tot vrijheid:

“Dat je meer contact kunt hebben en meer jezelf bij elkaar kan zijn. En meer dingen... onderwerpen kan bespreken... maar ook meer kan dromen over een toekomst samen... dus dat levert... ehm... vrijheid op.” (1:19)

Twee van de acht jongeren geven aan nog niet echt vooruit te kunnen kijken omdat ze niet weten wat er in de toekomst zal gebeuren (6:37, 8:29). Daar klinkt angst voor de toekomst in door.

5.4.2 Contact met ouders

Zes van de acht jongeren geven aan in de toekomst contact met ouders te willen houden. Veiligheid staat daarbij voorop (2:41, 4:43, 7:36).

Jongere 4 benoemt haar behoefte aan een normaal gezin, waarin veiligheid voorop staat.

“Ik denk echt dat... ehh... dat je het wel wil, diep vanbinnen, omdat het altijd je ouders blijven. Maar dat je gewoon normaal, zoals in een normaal gezin, dat je gewoon aan het avondeten kan, al die stomme dingen en ook wel eens ruzie met je ouders tuurlijk, maar gewoon net zoals een normaal gezin, dat wil je eigenlijk. En dat moet veilig zijn. Veiligheid staat bovenop alles.” (4:50)

Jongere 6 denkt daar anders over. Hij heeft ervaren dat er situaties zijn waarin het aan de buitenkant ogenschijnlijk veilig lijkt te zijn in zijn gezin (geen zichtbare mishandelingen), maar dat trauma's op een andere, niet zichtbare manier, opgelopen kunnen worden.

“Het contact hoeft niet per se veilig te zijn. Want als het contact wel veilig was geweest... kan je er alsnog zoveel trauma aan overhouden... aan het contact met je ouders, dat het gewoon niet mogelijk voor je is... om dat contact te onderhouden.” (6:46)

Een aantal jongeren geeft aan hun ouders te willen betrekken bij belangrijke gebeurtenissen in hun leven (2:29, 3:16). Jongere 7 geeft aan behoefte te hebben aan advies en ondersteuning

(7:40, 7:42). Sommige jongeren geven aan dat ze instabiele ouders hebben, waardoor het moeilijk is nu al iets over de toekomst te zeggen (5:33, 6:35).

5.4.3 Hulp bij opbouwen contact

Alle jongeren geven aan dat hulp bij het opbouwen van contact met ouders van belang is. Jongere 4 geeft aan dat ze er tegenop ziet om zonder hulp de toekomst tegemoet te gaan.

“...want aan de ene kant wil ik het heel graag, omdat ik gewoon mijn eigen leven wil opbouwen, maar aan de andere kant ben ik gewoon heel bang dat ik het niet kan en ehh... ja, er gebeuren soms gewoon... er gebeuren op dit moment zelfs nog dingen in mijn leven waar je niet zelf grip op hebt, waardoor je denkt: ‘ik kan dit niet alleen, ik heb ze nodig’.” (4:41)

Ze geeft ten slotte aan dat het haar opvalt dat de focus binnen de hulpverlening ligt op de kinderen. Ze pleit daarom voor passende hulp voor ouders.

“Weet je... wij krijgen eigenlijk hulp, omdat wij dan problemen hebben, geestelijk of omdat wij uit huis zijn geplaatst. Maar ik ben van echt mening dat de personen die je de dingen hebben aangedaan, die hebben ook hulp nodig, want het is niet voor niets dat ze het doen.” (4:53)

6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

6.1 De conclusie

Als centrale vraagstelling voor dit onderzoek is geformuleerd: *Wat zijn de ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die in transitie zitten van gezinshuis naar zelfstandig wonen, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders?*

De relationeel-ethische verbondenheid tussen ouders en de jongeren wordt zichtbaar in de volgende begrippen.

Existentiële loyaliteit

Het is opvallend dat bijna alle geïnterviewde jongeren loyaal blijven aan hun ouders, ondanks mishandelingen, misbruik of onveiligheid binnen het gezin. De jongeren hebben ondanks hun negatieve ervaringen de blijvende behoefte aan verbondenheid met hun ouders. Ze (ver)ontschuldigen hun ouders en geven daarnaast aan zich schuldig te voelen ten opzichte van hen. Sommige jongeren laten de paradox zien tussen ‘je ouders haten vanwege het onrecht dat je is aangedaan’ aan de ene kant en ‘het verlangen naar verbondenheid met je ouders’ aan de andere kant. Dit sluit aan bij het literatuuronderzoek in paragraaf 3.3 dat gaat over de existentiële loyaliteit.

Het thema schuld is meerdere keren teruggekomen in de interviews. Jongeren voelen zich schuldig naar ouders en vice versa. Ouders voelen zich schuldig omdat ze niet zelf voor hun kinderen hebben kunnen zorgen. Ze voelen zich tekortgeschoten. De jongeren voelen zich schuldig omdat ze niet bij hun ouders kunnen wonen en hen daarmee verdriet doen. Zowel ouders als jongeren worstelen daarmee, maar blijven loyaal aan elkaar. Ook dit is terug te leiden naar de existentiële loyaliteit zoals beschreven in hoofdstuk 3.3. Ouders en kinderen zijn elkaar zorg verschuldigd. Als dit onderling niet aan elkaar gegeven en van elkaar ontvangen kan worden ontstaat er schuldgevoel.

Balans van geven en ontvangen

Als een kind niet de zorg krijgt waar hij recht op heeft, ontstaat onrecht. De balans van geven en ontvangen raakt verstoord. Nagy zegt daarover dat een kind op grond van zijn kwetsbaarheid recht op zorg heeft. Als deze zorg niet gegeven wordt, stapelt het ‘gemiste recht’ zich op. Bij alle jongeren was er sprake van destructief recht. Er is mogelijk bij een aantal jongeren sprake van wat Nagy destructieve parentificatie noemt (hoofdstuk 3.4). Namelijk, er is door ouders op een ongepaste manier misbruik gemaakt van de trouw van het kind door een ongepast beroep te doen op de loyaliteit, ten behoeve van eigenbelang. De jongeren hebben verantwoordelijkheid op zich genomen die niet passend was voor hun

leeftijd door bijvoorbeeld zorg te dragen voor hun broertjes en zusjes. Op de vraag ‘Wie heeft dit gezien?’, ofwel ‘Heb je hier erkenning voor gekregen?’, antwoorden de jongeren ontkennend of gaven ze aan dat een ander familielid dan hun ouders het heeft opgemerkt. Omdat er geen erkenning vanuit ouders is gekomen voor het geleden onrecht en de geleverde zorg door het kind, is de balans van geven en ontvangen uit evenwicht geraakt. De relationeel-ethische verbondenheid is verstoord geraakt.

Geschonden vertrouwen

Ouders worden betrouwbaar voor het kind door hen goede en passende zorg te geven. Daarmee staat het kind ‘in de schuld’ bij zijn ouder en verwerft de ouder krediet bij zijn kind. Als de ouder geen passende zorg levert, het kind wordt bijvoorbeeld mishandeld, bouwt het gemiste recht zich op (hoofdstuk 3). Ouders worden daardoor relationeel onbetrouwbaar en er is sprake van geschonden vertrouwen. Een aantal van de geïnterviewde jongeren hebben ervaren dat de belangrijkste volwassenen, namelijk de ouders, herhaaldelijk niet betrouwbaar zijn gebleken. Dit heeft schadelijke gevolgen gehad voor deze jongeren en heeft er onder andere toe geleid dat ze moeite hebben met het vertrouwen van mensen. Het geschonden vertrouwen van ouders naar hun kind heeft meer impact op het kind vanwege de existentiële loyaliteit dan wanneer een andere volwassene het vertrouwen schaadt. Bij sommige jongeren is dit terug te zien in een sterk ontwikkelde interne dialoog (hoofdstuk 2). Ze voeren gesprekken in hun hoofd en vertrouwen alleen op eigen inzicht. Door dit geschonden vertrouwen hebben ze moeite met hulp vragen en hun emoties te delen met anderen. Het destructieve recht maakt dat jongeren soms afstand moeten nemen van ouders om te kunnen ‘overleven’ en niet, zoals jongere 6 zegt, “gesloopt te worden van binnen”. Ook leidt dit geschonden vertrouwen tot een sterke behoefte naar eigen regie.

Passend leren geven

“Passend geven betekent luisteren naar de voorwaarden van anderen zonder het eigen ik los te laten. Het is zorg voor de ander en tegelijk voor zichzelf. Als mensen hierin slagen, vergroten zij hun vermogen om te genieten van relaties, de liefde en het leven. Ook de gezondheid en het algemeen welbevinden varen er wel bij” (Deltour, 2006).

Bijna alle geïnterviewde jongeren geven aan het moeilijk te vinden hun grenzen aan te geven richting hun ouders. De loyaliteit richting ouders blijft aan hen trekken en daardoor laten ze regelmatig hun eigen ik los. Ze geven aan behoefte te hebben naar een goede band met hun ouders, op voorwaarde dat het contact veilig is. Veiligheid betekent wel voor ieder wat anders. Vrijwel alle jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan hulp bij het ‘passend leren geven’. Stein (2012) geeft aan dat het van belang is om jongeren die zich in de transitie van zorg naar zelfstandig wonen bevinden, gestimuleerd en gesteund moeten worden in het

contact met familie. Ze moeten geholpen worden in het begrijpen van negatieve familieverhoudingen, zodat ze zich daarna zonder psychologische belemmeringen door kunnen ontwikkelen. Nagy gaat (hoofdstuk 3) een spade dieper. Hij gaat terug in de generaties en gaat op zoek naar de relationele ethiek: de balans tussen geven en ontvangen binnen vorige generaties en de verantwoordelijkheid voor de komende generaties. Het passend leren geven zal in de toekomst wellicht leiden tot zelfafbakening en zelfvalidatie.

Hulpbronnen

De geïnterviewde jongeren hebben in de periode dat ze nog thuis woonden bij ouders verschillende hulpbronnen gehad: een oma, een broer, een buurvrouw. Deze mensen gaven in het verleden erkenning voor het geleden leed en dit heeft hen goed gedaan. Jongeren geven aan behoefte te hebben aan hulp; hulp in de vorm van erkenning voor het geleden onrecht en de zorg die ze gegeven hebben aan gezinsleden, maar ook in de vorm van steun in het opbouwen en verbeteren van het contact met ouders (frequentie en inhoud contact). Dit wordt bevestigd in de literatuur, waarbij onderzoek aangeeft dat het van belang is om jongeren die zich in de transitie van zorg naar zelfstandig wonen bevinden, gestimuleerd en gesteund moeten worden in het contact met familie (hoofdstuk 2.3).

Nagy zegt daarover dat als de jongere via oprechte dialoog de handelingen van de ouders begint te begrijpen, de schuld van ouders niet ongedaan gemaakt wordt, maar er iets ten goede gaat veranderen in de relatie. De relatie wordt daardoor niet meer bepaald door het geleden onrecht (hoofdstuk 3.3).

Eén van jongeren gaf aan dat het van belang is dat er na de uithuisplaatsing niet alleen hulp komt voor het kind, maar ook voor de ouders. Dit wordt bevestigd door de ouders die aangeven dat zij geen of nauwelijks hulp hebben gekregen na de uithuisplaatsing van hun kind. Hier ligt een duidelijke behoefte van de jongeren.

Concluderend luidt het antwoord op de hoofdvraag als volgt:

- Alle geïnterviewde jongeren blijven loyaal aan hun ouders (behoefte), ondanks mishandelingen, misbruik of onveiligheid (ervaringen) binnen het gezin.
- Op één na blijken alle jongeren te verlangen naar verbondenheid met hun ouders op de voorwaarde dat veiligheid wordt gegarandeerd en de balans tussen geven en ontvangen in evenwicht is (behoefte).
- De meeste jongeren gaven aan dat onbetrouwbaarheid (geschonden vertrouwen) binnen de relatie met hun ouders gevolgen heeft gehad voor hun ontwikkeling. Ze hebben geleerd om hun emoties weg te drukken en daardoor geleerd alleen op zichzelf te vertrouwen. Het gevolg daarvan is dat ze moeite ervaren in het vragen van hulp (ervaringen) en een sterke behoefte hebben aan het voeren van eigen regie.

- Een deel van de jongeren gaf aan zoveel onbetrouwbaarheid (geschonden vertrouwen) te ervaren binnen het gezin (ervaring), dat ze hebben moeten besluiten om afstand te nemen vanuit zelfbescherming (behoefte). Ze geven daarbij het belang aan van erkenning door de gezinshuisouder (behoefte).
- Door alles wat deze jongeren hebben meegemaakt is er behoefte ontstaan aan hulp bij het onderhouden van het contact met ouders en het passend leren geven.
- Tenslotte hebben een aantal jongeren uitgesproken dat er behoefte is aan hulp voor ouders.

6.2 Discussie

- Vanwege de coronapandemie is gekozen voor het online afnemen van interviews. Dit bleek goed aan te sluiten bij de doelgroep en eerder een voordeel dan een nadeel. De jongeren konden daardoor vanuit hun eigen vertrouwde slaapkamer met de onderzoeker in gesprek. Dit leidde tot taferelen waarbij een jongere haar neus ging poederen tijdens het interview ter voorbereiding op haar bijbaantje. De ervaring van online-interviewen in kwalitatief onderzoek is de afgelopen decennia ontwikkeld en verbeterd (Hooley et al., 2012).
- Het is de taak van jeugdzorg om in het belang van het kind te handelen. Wanneer zowel het kind als de ouder aangeven dat er te weinig wordt ingezet op hulp aan ouders, dan is daar nog veel winst te behalen. Hulp aan ouders in een vroeg stadium zal een positief effect hebben op de ontwikkeling van het kind. Braber en Nuhoff (2005) zeggen daarover dat wanneer een hulpverlener aandachtig en nieuwsgierig naar ouders luistert, ouders zich gehoord voelen en zij actief betrokken worden bij het proces van zoeken naar de wortels van de problemen en de oplossing ervan. Marcelis (2002) geeft aan dat we als hulpverleners niet altijd scherp hebben wie daadwerkelijk de hulpvraag stelt en wat die hulpvraag precies inhoudt. Dit komt overeen met de resultaten uit het onderzoek. Ouders geven terug dat er geen hulp voor hen beschikbaar was en er nauwelijks vragen aan hen werden gesteld. De geïnterviewde jongeren benoemden dat ze het opvallend vinden dat ouders nauwelijks tot geen hulp aangeboden krijgen.
- ‘De relationele route tot gedeeld opvoederschap’ is ontstaan na grootschalig praktijkgericht onderzoek naar de relatie tussen gezinshuisouders en ouders van jeugdigen die niet meer thuis kunnen wonen (Noordegraaf et al., 2020). De resultaten in dit onderzoek bevestigen het belang van het betrekken van ouders omdat elk kind of jongere blijft verlangen naar verbondenheid met ouders, ongeacht het onrecht dat hem of haar is aangedaan. Het is van belang dat gezinshuisouders inzetten op het verbeteren van de band tussenouders en het kind, en ondersteuning bieden in het begrijpen van elkaar (zie hoofdstuk 2.3). Dit is in lijn met wat Nagy eerder stelde,

namelijk dat de band tussen ouder en kind blijvend en onverbreekelijk is. Het kind heeft zijn leven en overleven aan hen te danken en blijft trouw dwars door onrecht heen.

6.3 Beperkingen en aanbevelingen

Beperkingen

Als onderzoeker kende ik de jongeren niet of nauwelijks, maar ze wisten wel dat ik zelf ook gezinshuisouder ben. Om die reden kan het zijn dat (een deel van de) respondenten sociaal wenselijke reacties hebben gegeven. Het is moeilijk te bepalen of iemands reactie beïnvloed is door de aanwezigheid van mij, maar dit dient wel overwogen te worden. Ik heb geprobeerd dit te ondervangen door neutraal te blijven in mijn reacties en mij te blijven focussen op het onderwerp, namelijk de verbondenheid tussenouders en de jongere. Uiteindelijk heb ik voor vertrouwelijkheid in de gesprekken kunnen zorgen, wat heeft geleid tot meer valide resultaten.

Het is goed zich ervan bewust te zijn dat het proces van categorisering en codering grotendeels berust op de subjectieve interpretatie van de onderzoeker van wat als relevant en belangrijk wordt beschouwd. Dit vermindert de objectiviteit van het onderzoek, waarmee rekening moet worden gehouden bij het analyseren en op schrift stellen van de resultaten. Dit risico kun je verminderen door een ander mee te laten kijken. In dit onderzoek is dit niet gedaan.

Aanbevelingen voor de praktijk

- Binnen de hulpverlening is het van belang dat we meer op zoek gaan naar het antwoord op de vraag: 'Wie stelt eigenlijk de hulpvraag en wat is precies de vraag?' We richten ons binnen de gezinshuizen vooral op het kind, terwijl de ouder misschien de grootste hulpvraag heeft. Zolang daar niets aan wordt gedaan, komt het kind niet tot herstel. Binnen de relationele route zou een ouderbegeleider tijdens de installatiefase waarin de samenwerking wordt gestart, deze vraag gesteld kunnen worden (Noordegraaf et al., 2020).
- Zowel tijdens de interviews met de jongeren als in de focusgroep kwam het thema 'schuld' aan de orde: schuldgevoelens ten opzichte van elkaar. Deze uitkomst daagt uit om met hulp van de contextuele benadering jongeren en ouders rondom dit thema met elkaar in gesprek te laten gaan. De contextuele benadering is gericht op herstel van relaties en versterking van de wederzijdse zorg binnen gezinnen.
- Jongeren geven aan dat hun stem nog steeds nauwelijks gehoord wordt. Het zou goed zijn als jongeren binnen de relationele route worden betrokken bij de samenwerking tussenouders en gezinshuisouders, door vanaf de start van de plaatsing zorgvuldig met hen af te stemmen en hun wensen en verlangens hierin serieus te nemen.

- Het zou waardevol zijn als gezinshuisouders worden opgeleid in ‘meerzijdige partijdigheid’ en het ‘voeren van contextuele gesprekken’, met als doel de dialoog tussen ouder en kind op gang te brengen.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

- Alle respondenten hadden te maken met gescheiden ouders of een overleden ouder. Er lijkt daarna iets te zijn verschoven in de balans van geven en ontvangen en de loyaliteit richting ouders. Het zou interessant zijn om te onderzoeken wat er gebeurt in deze balans en of de hulpverlening hier in een eerder stadium op kan aansluiten.

LITERATUURLIJST

- Baarda, D.B., Bakker, E, Boullart, A., Fisher, T., Julsing, M., Peters, V. & Van der Velden, T. (2018). *Basisboek Kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. 3e druk Groningen/Houten: Noordhoff.
- Bernard, H. R. (2011). *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches, Fifth Edition*. Altamira press: Lanham, New York, Toronto (US) and Plymouth (UK)
- Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B.R. (1980). Trust Based Therapy: A Contextual Approach. *The American Journal of Psychiatry*, 137(7), 767-775.
<https://doi.org/10.1176/ajp.137.7.767>
- Boszormenyi-Nagy, I., Krasner, B. R., Bakhuizen, N. C. A., & Schlüter, L. L. E. (1994). *Tussen geven en nemen: Over contextuele therapie*. De Toorts.
- Boyle, C. (2017). 'What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care?' A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22, 22-33.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12236>
- Braber, M., & Nuhoff, C. (2005). Ouderbegeleiding binnen het competentiemodel, een verbredende visie. *Kinder-en Jeugdpsychotherapie*, 32, 44-60
- Bruning, M. R., & Van der Zon, K. A. M. (2013). Out of home, out of right? Rechten van minderjarigen bij uithuisplaatsing. *NJCM-Bulletin*, 38(4), 500-514.
<https://scholarlypublications.universiteitleidennl/access/item%3A2859556/view>
- Calheiros, M. M., & Patricio, J. N. (2014). Assessment of needs in residential care: Perspectives of youth and professionals. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3), 461-474. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9702-1>
- Campos, J., Barbosa-Ducharme, M., Dias, P., Rodrigues, S., Martins, A. C., & Leal, M. (2019). Emotional and behavioral problems and psychosocial skills in adolescents in residential care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36(3), 237-246.
<https://doi.org/10.1007/s10560-018-0594-9>
- CBS (2019). StatLine: Jongeren met jeugdzorg (peildatum 31 december 2015, 2016, 2017 en 2018). Geraadpleegd op 18 oktober 2021 via:
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82969NED/table>
- Defence for Children. (2022, januari). *Terug naar huis- Een kwalitatief (survey) onderzoek naar uithuisplaatsing en terugplaatsing van kinderen*.
https://defenceforchildren.nl/media/5940/20220113_rapport-terug-naar-huis.pdf

- Deltour, B. (2006). *Passend geven*. Denkbeeld, 18(3), 95-98.
- Dillen, A. (2004). *Ongehoord vertrouwen. Ethische perspectieven vanuit het contextuele denken van Ivan Boszormenyi-Nagy*. Garant.
- Dinisman, T. (2016). Life satisfaction in the transition from care to adulthood: The contribution of readiness to leave care and social support. *Child & Family Social Work*, 21(4), 401-411. <https://doi.org/10.1111/cfs.12156>
- Fernández-Daza, M. P., & Fernández-Parra, A. (2013). Behavior Problems and Psychosocial Skills in Institutionalized Children and Adolescents. *Universitas Psychologica*, 12(3), 797-810. <https://doi.org/doi:10.11144/Javeriana.UPSY12-3.pccp>
- Friese, S. (2014). *Qualitative data analysis with ATLAS. ti*. Londen: Sage.
- Geenen, S., & Powers, L. E. (2007). "Tomorrow is another problem": The experiences of youth in foster care during their transition into adulthood. *Children and Youth Services Review*, 29(8), 1085-1101. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2007.04.008>
- Hak, T. (2007). Theorie toetsen in kwalitatief onderzoek. *KWALON*, 12(3). <https://doi.org/10.5117/2007.012.003.002>
- Harder, A. T., Knorth, E. J., & Kuiper, C. H. Z. (2020). Uithuisplaatsing van jeugdigen: Wat, voor wie, en wanneer? In A. Harder, E. Knorth, & C. Kuiper (editors), *Uithuisgeplaatste jeugdigen: Sleutels tot succes in behandeling en onderwijs*. SWP Uitgeverij.
- Hargrave, T. D., & Pfitzer, F. (2011). *Restoration therapy: Understanding and guiding healing in marriage and family therapy*. Routledge.
- Heusden, A. van, van den Eerenbeemt, E., Schlüter, T. H., & Kilsdonk, J. C. J. (1983). *Ivan Boszormenyi-Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie: balans in beweging*. De Toorts.
- Hooley, T., Wellens, J., & Marriott, J. (2012). *What is online research?: Using the internet for social science research*. A&C Black.
- Huefner, J. C., James, S., Ringle, J., Thompson, R. W., & Daly, D. L. (2010). Patterns of movement for youth within an integrated continuum of residential services. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 857-864. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.02.005>
- Huefner, J. C., Pick, R. M., Smith, G. L., Stevens, A. L., & Mason, W. A. (2015). Parental involvement in residential care: Distance, frequency of contact, and youth outcomes. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1481-1489. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-9953-0>

- Hung, I., & Appleton, P. (2016). To plan or not to plan: The internal conversations of young people leaving care. *Qualitative Social Work*, 15(1), 35-54.
<https://doi.org/10.1177/1473325015577408>
- Kuiper, C. H. Z., Cardol, M., Willemse, C. P., & Bramsen, I. (2016). Geef ze een stem: Mijn Pad: Jongeren aan het stuur op weg naar eigen regie en participatie. *Ergotherapie Magazine*, 4(3), 32-37.
- Laursen, B., & Collins, W. A. (2009). Parent-child relationships during adolescence. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of Adolescent Psychology: Contextual Influences on Adolescent Development*. <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002002>
- Marcelis-Eerdmans, G. (2002). Aandachtstekortstoornis in de ouderbegeleiding. *Kinder-en jeugdpsychotherapie* 29, 1, 22-32.
- Meiden, J. van der (2018). Geven en nemen als fundament voor hechte, duurzame relaties. *Tijdschrift Conflicthantering*, 1, 17-22.
- Meiden, J. van der (2020). *Van contextuele theorie naar praktijk* (1^e editie). Coutinho.
- Ministerie van VWS & Ministerie van J&V (2018). *Actieprogramma zorg voor de jeugd*. Den Haag: Auteurs
- Mouissie, J. (2006). Het pleegkind in ontwikkeling. Leiden: Universiteit Leiden, Afdeling Orthopedagogiek (Masterthesis)
- Munro, E. R., & Stein, M. (2008). Young people's transitions from care to adulthood: cross national perspectives.
- Naert, J., Stevens, C., Roose, R., & Vanderplasschen, W. (2017). *Continuïteit in het hulpverleningstraject: Interpretatief onderzoek naar de beleving van jongeren in de jeugdhulp*. Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 56(3/4), 55-70.
- Nederlands Jeugdinstituut & Hogeschool Leiden (2019). Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Kwaliteit van jeugdhulp in professionele gezinsvormen. Gedownload van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/05/14/kwaliteitscriteria-gezinshuizen>
- Noordegraaf, M., Andriessen, D., Bergenhenegouwen, H., van Nijnatten, C., Otten, R. and Schep, E., 2020. *Een relationele route tot gedeeld opvoederschap. Resultaten van onderzoek naar het samen op voeden door ouders en gezinshuisouders*. Journal of Social Intervention: Theory and Practice, 29(6), pp.21–42.
<http://doi.org/10.18352/jsi.635>
- Onderwaater, A. (2018). *De onverbreekelijke band* (10de editie). Pearson Benelux B.V.

- Refaeli, T., Benbenishty, R., & Zeira, A. (2019). Predictors of life satisfaction among care leavers: A mixed-method longitudinal study. *Children and Youth Services Review*, 99, 146-155. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.01.044>
- Refaeli, T. (2020). *Needs and availability of support among care-leavers: A mixed-methods study*. *Child & family social work*, 25(2), 412-420. <https://doi.org/10.1111/cfs.12697>
- Rogers, R. (2011). 'I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?' 'Instant adulthood' and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology*, 47(4), 411-426. <https://doi.org/10.1177/1440783311420793>
- Saldana, J., & Saldaña, J. (2021). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. SAGE Publications
- Stein, M. (2012). *Young people leaving care: Supporting pathways to adulthood*. London: Jessica Kingsley.
- Stroobants, V., & De Mol, M. (2012). *Zorgverlaters: geconfronteerd met een maatschappelijke paradox*. M. Bouverne-De Bie, R. Roose, M. Vandenbroeck, & (red.), Maatschappelijk engagement: een besef van kwetsbaarheid. *Liber amicorum Nicole Vettenburg*, 35-54.
- Struik, A. (2009). Klinische Fasenbehandeling van vroegkinderlijke traumatisering bij kinderen en ouders. *Kind & Adolescent Praktijk*, 8(1), 10-19. <https://doi.org/10.1007/BF03088023>
- Sulimani-Aidan, Y., Benbenishty, R., Dinisman, T., & Zeira, A. (2013). Care leavers in Israel: What contributes to better adjustment to life after care?. *Journal of Social Service Research*, 39(5), 704-718. <https://doi.org/10.1080/01488376.2013.834283>
- Sulimani-Aidan, Y. (2014). Care leavers' challenges in transition to independent living. *Children and Youth Services Review*, 46, 38-46. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.07.022>
- Sunseri, P.A. The Prediction of Unplanned Discharge from Residential Treatment. *Child & Youth Care Forum* 30, 283–303 (2001). <https://doi.org/10.1023/A:1014477327436>
- Van Audenhove, S. (2016). *Overgang naar volwassenheid: belevingsonderzoek bij jongeren die de bijzondere jeugdbijstand verlaten*. Den Haag: Boom Criminologie
- Van den Bergh, P., Weterings, T., & Schoenmakers, M. (2011). Gehechtheid en loyaliteit bij pleegkinderen: een analyse vanuit de theorie en de praktijk. *Tijdschrift voor Orthopedag Kinderpsych en Klinische Kinderpsych*, 36(3), 128.

BIJLAGE 1 Interviewleidraad jongeren

Vooraf

Fijn dat je mee wil werken aan dit onderzoek! Mijn onderzoek gaat over ‘*De ervaringen en behoeften van jongeren van 16 tot 21 jaar, die opgroeien binnen (pleeggezinnen) gezinshuizen (groepen) en op de drempel staan om de residentiële jeugdzorg te verlaten, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders*’. Een hele mond vol! Met andere woorden: Ik wil graag ontdekken hoe jongeren van jouw leeftijd, die opgroeien in een (pleeggezin) gezinshuis (groep), denken over het contact met hun ouders. Wat zijn jullie ervaringen en behoeften?

Hier wil ik achter komen door het afnemen van een interview.

Ik wil dit interview graag opnemen zodat ik het later kan uitwerken/uittypen.

Jullie antwoorden ga ik anoniem verwerken. Ik vermeld dus nergens je naam.

Het doel van mijn onderzoek is dat ik jullie wensen en behoeften in kaart breng zodat wij als volwassenen/hulpverleners/gezinshuisouders beter bij jullie kunnen aansluiten en kunnen helpen het contact tussen jou en je ouders (als dat mogelijk is) te verbeteren.

Als je halverwege het interview wil stoppen dan mag je dat aangeven.

Vind je het goed als de gegevens 5-10 jaar worden bewaard voor vervolgonderzoek?

Ga je akkoord met alles wat ik net heb genoemd? Ja/nee

Heb je nog vragen over mijn onderzoek? Ja/nee

Het interview

Voordat we beginnen heb ik nog een paar **vragen vooraf**. Ben je er klaar voor?

1. Hoe oud ben je?
2. Wat is je culturele achtergrond? (Alleen als dit van toepassing is).
3. Waar woon je op dit moment?
4. Op hoeveel verschillende plekken heb je gewoond?

Gezin van herkomst

1. Hoe ziet het gezin eruit waarin je bent opgegroeid?
Hoe was de sfeer bij jullie thuis?
Kan je iets vertellen over je ouders en de gezinnen waarin zij opgroeiden (opa's/oma's)?
2. Hoe was de band met je ouders?
Op welke manier heb jij wat voor je ouders kunnen/willen betekenen?
En wie heeft dat gezien?
Naar wie kon jij toe als je je niet lekker voelde of verdrietig was?

Van huis naar pleeggezin/gezinshuis/groep

1. Sinds wanneer woon je niet meer bij je ouders? Hoe oud was je toen je uit huis werd geplaatst? Kun je je nog een moment of situatie herinneren uit die tijd? Hoe voelde je je toen?
2. Hoe verliep het contact met je ouder(s)? Hoe verliepen de eerste dagen en de weken daarna? Kreeg je hulp in het contact met je ouders? Wie hielp jou daarbij? Ben je daar tevreden over?
3. Hoe is het contact nu met je ouders?
Ben je tevreden over de frequentie en de invulling van jullie contact?
Zo niet, hoe vaak zou je contact met hen willen hebben (dagelijks, wekelijks, maandelijks, incidenteel)?
Zou je ze willen betrekken bij belangrijke gebeurtenissen (verjaardag, verhuizing etc).

Van pleeggezin/gezinshuis/groep naar op kamers (toekomst)

1. Als je denkt aan de periode dat je op jezelf gaat wonen, waar kijk je dan naar uit? En waar zie je tegenop?
Zou je daar je ouders een rol in willen geven?
Wat is daarvoor nodig?
Wie kan jou daarbij helpen?
2. Wanneer zouden je ouders tevreden over je zijn?
Wat zouden je ouders voor je toekomst wensen?
3. Wat zou je andere jongeren voor advies/tips willen geven voor het contact met hun ouders als ze niet meer bij hen kunnen wonen?
4. Een jongere zei eens tegen mij: "Jongeren die uithuisgeplaatst zijn zeggen vaak geen contact te willen met hun ouders. Dit klopt niet; alle jongeren willen goed contact met hun ouders. Als het maar veilig is". Wat vind jij van haar opmerking?

Einde

- Dankjewel voor je verhaal en vertrouwen!
- Zijn er nog dingen die ik niet gevraagd heb, maar die wel van belang kunnen zijn voor mijn onderzoek?
- Ken je andere jongeren die ik zou kunnen interviewen?
- Heb je tenslotte nog vragen voor mij?
- Overhandigen van McDonalds tegoedbon.

BIJLAGE 2 Informed consent

Toestemmingformulier

Via dit document wordt toestemming gegeven door de jongere ouder dan 12 jaar, voor de uitvoering van en deelname aan een onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar “De ervaringen en behoeften van jongeren vanaf 16 jaar, die opgroeien binnen gezinshuizen en op de drempel staan om de residentiële jeugdzorg te verlaten, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders”. De jongere verklaart hierbij op voor hem/haar een duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van dit onderzoek (1), dat vragen naar tevredenheid zijn beantwoord (2) en dat geheel vrijwillig ingestemd wordt met deelname aan dit onderzoek (3). De jongere is zich ervan bewust dat hij zich elk moment mag terugtrekken uit het onderzoek. Er wordt toestemming gegeven voor onderstaande categorieën van activiteiten: # Het gebruiken van de verkregen data voor wetenschappelijke doeleinden en praktijkverbetering. # Maken en bewaren van geluidsopnames van het interview. # Het geanonimiseerd publiceren van de resultaten van het onderzoek. Indien de onderzoeksresultaten zullen worden gebruikt in wetenschappelijke publicaties, dan wel op een andere manier openbaar worden gemaakt, zal dit geanonimiseerd worden zodat de personen niet herleidbaar zijn. Persoonsgegevens zullen niet door derden ingezien worden zonder toestemming.

Naam jongere:

Geboortedatum:

Plaats en datum:

Handtekening jongere:

Verklaring onderzoeker: Ik verklaar hierbij dat de anonimiteit en privacy van de hierboven genoemde persoon te allen tijde gewaarborgd is en dat het onderzoeksmateriaal niet voor andere doeleinden zal worden gebruikt dan voor het onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar “De ervaringen en behoeften van jongeren vanaf 16 jaar, die opgroeien binnen gezinshuizen en op de drempel staan om de residentiële jeugdzorg te verlaten, ten aanzien van de relationeel-ethische verbondenheid met hun ouders” en voor praktijkverbetering. Ik zie erop toe dat eventuele andere betrokkenen bij dit onderzoek op gelijke zorgvuldige wijze met het materiaal zullen omgaan.

Naam onderzoeker:

Plaats en datum:

Handtekening onderzoeker:

BIJLAGE 3 Kernlabelschema

Kernlabelschema interviews jongeren

Kernlabel	Sublabel	Tekstfragmenten
1. Kwaliteit contact met biologische ouders in het verleden	Situatie en sfeer in gezin van herkomst De uithuisplaatsing Het gezinshuis	1:37, 2:11, 5:3, 6:4, 7:2, 8:9, 2:19, 4:3, 7:4, 8:15, 4:13, 1:5, 3:4, 4:6, 6:5, 4:8, 5:5, 1:26, 2:5, 3:7, 6:44 7:12, 5:12, 6:14, 2:11, 3:9, 8:7, 5:15 2:12, 8:13, 3:13, 4:30, 5:27, 7:41, 5:20, 2:14, 3:11, 5:21, 6:20, 8:10, 8:30, 1:32, 2:19, 3:18, 4:38, 5:25, 6:33, 7:51, 6:29, 3:46, 7:36, 8, 26, 7:37, 5:37, 4:31, 7:51
2. Gevolgen van de uithuisplaatsing voor vandaag	Loyaliteitsuitspraken Schuldgevoelens Zorgen voor de ander Erkenning Geschonden vertrouwen Grenzen en zelfbescherming	1:32, 2:44, 3:5, 4:45, 5:40, 6:18, 7:25, 8:21, 3:22 2:37, 3:23, 4:15, 4:47 2:33, 3:26, 3:39, 4:16, 4:18, 5:19, 6:32 3:27, 7:43, 1:10, 4:17, 5:19, 7:16, 3:43, 7:24, 6:27, 8:30 1:20, 2:39, 3:30, 4:22, 6:8, 7:49, 8:20, 7:54, 3:28, 5:18, 4:20, 6:30, 1:23 1:34, 4:30, 5:30, 6:21, 5:23, 6:48
3. Behoeften ten aanzien van de toekomst	Eigen regie en eigen plek Contact met biologische ouders Hulp bij opbouwen contact	1:19, 1:28, 2:16, 3:35, 5:51, 6:37, 6:50, 7:53, 8:16, 8:19, 8:29 2:29, 2:41, 3:16, 4:43, 4:50, 5:33, 6:35, 6:46, 7:36, 7:40, 7:42 4:41, 4:53

Kernlabelschema interview focusgroep

Kernlabel	Sublabel	Tekstfragmenten
1. Gevolgen van de uithuisplaatsing voor vandaag	Loyaliteitsuitspraken Schuldgevoelens Zorgen voor de ander Erkenning Geschonden vertrouwen Grenzen en zelfbescherming & eigen regie	1:1 1:2 1:6 1:7 1:4, 1:8 1:5